

זה השער לד'
צדיקים יבאו בו

מאת כ"ק הרב הגאון האמיתי הצדיק המפורסם
קדוש ישראל איש אלקים רשכבה"ג
אדוננו מורינו ורבינו
מרן רבי צבי אלימלך שפירא זי"ע ועכ"י
אבדק"ק מונקאטש ובש"מ ומנו"כ דינוב יע"א
בעל בני יששכר ושאר חיבורים

חזקתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ג

ברוקלין, נוא יארק
חודש טבת ה'תשס"ג

חזקתק והוצאת לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ג

הנהגת האדם

FIRST EDITION JANUARY 2002 מהדורא ראשונה טבת תשס"ב

published by יוצא לאור על ידי
Emes Publishing Inst. הוצאת אמת אור תורה מונקאטש
OHR TORAH MUNKACS מכון להו"ל ולהפיץ ספרי רבותינו הקדושים

1352-47th STREET / BROOKLYN, NEW YORK 11219 2612 · Tel /18 437 42/8

Copyrighted © 2002 by כל הזכויות שמורות ל
Emes Publishing Inst. הוצאת אמת

All rights reserved
to publisher

תשואות חן

לידידנו האברך היקר
מו"ה נחמן חיים בראדי הי"ו
עבור התמסרותו בעריכת הספר

THE ENTIRE TEXT HAS BEEN NEWLY

Edited designed and set NO PART
of this book may be reproduced in
any form, including information storage
or retrieval, in whole or in part,
without written permission from
the copyright holder

ועל הטוב יזכר

הרה"ג ישעי' קאהן שליט"א
בן כ"ק האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א
על עזרתו המרובה

זכות פעולתם בהוצאת ספר זו לאורה,
יעמוד להם להתברך מאת נותן התורה

התודה והברכה

לכבוד ידידינו האברך היקר
מו"ה ישראל שמעון גליק הי"ו
על נדיבת לבו ופעולתו בהדפסת הספר
זכות מרן רבינו הקדוש המחבר יגן עליו ועל ביתו

הקדמת המוציאים לאור

יתברך הכורא וישתבח היוצר האל גומר עלינו, שזיכנו להוציא לאור לאור עולם באור חדש כתב הקודש "הנהגת האדם", אשר לכ"ק ארוננו מורנו ורבנו רשכבה"ג מרן בעל בני יששכר זי"ע ועכ"ל.

הקונטרס מכיל בקרבו הנהגות טובות והדרכות ישרות, בר"כ החסידות, שאיזן ותיקן רבינו המחבר זי"ע לבני חברתו הקדושה, הנקראים על ידו בספריו הק' בלשון של חיבה "חברים מקשיבים". הזמן והשנה בו תיקן רבינו זי"ע תקנות אלו לא נודע. אולם מדברי הקדמתו שכתב שאחד מסיבות ההתחברות היה ש"אנחנו החכירים המקשיבים בראותינו שפשו גודרי גדר הלא הם רבותינו הקדושים אשר היו לנו למאור עינינו, המה היו כמורדי אור ונסעו לעדן גן אלקים, ואין מי יעמוד בעדינו להראותנו הדרך אשר נלך בה", אנו למדין שזה היה בודאי לאחר שנת תקע"ה, שנת פטירת רבותיו הקדושים. גם נראה, שתקופת השנה היה בחדשי אלול-תשרי, וכמו שכתב "שהימים הללו ימי רצון", ומסיים בכרכה ש"בזכות זה נכתב ונחתם בספר החיים".

הנהגות אלו יצאו לאור לראשונה כלעמבערג שנת תר"ח מצורף לספר כלי הרואים, ומני אז ועד עתה נדפסו כמתכונתו כמחובר לטהור לספרי רבינו זי"ע. ועתה הננו מוציאים לאור בעזרת השם יתברך כחוכרות כפני עצמו, בהרבה מעלות טובות, ומהן: הוספנו ציוני מראה מקומות מדויקים, פיסוק וניקוד ופיענוח ראשי תיבות, חילוק קמעים מחודשים, ועוד.

הנה בקונטרס זה הובאו הדרכות והנהגות יסודות איתנים בעבודת ית"ש, אך כלי אריכות ביאור הענין. ברם, הלומד בספרי רבינו המחבר זי"ע ימצא אותם הדברים מבוארים בהרחבה יתירה ובהבנה עמוקה. לכן לתועלת הלומדים הצמאים לדבר ד', ראינו לנכון לציין ולהעיר על זה ולהעתיקם בלשון קדשו. כן מצויין ענינים המותאמים משאר ספרי רבותינו הק' זי"ע.

על הטוב יזכר ידידנו היקר החתן המופלג בתוי"ש כמר לוי יצחק נס הי"ו, שנדב לבו להוציא לאור לקראת יום חתונתו למול טוב. זכות מרן רבינו המחבר הקדוש יעמוד בעדו ובעד ביתו ולכל העוסקים והמסייעים בעבודת הקודש, להתברך ככל מילי דמיטב, עדי נזכה לקבל פני משיח צדקנו ורבינו בראשינו במהרה רידן ברוכ רחמיו וחסדיו.

ער"ח טבת תשס"ב

הוצאת א.מ.ת.

אור תורה מונקאטש

חזקתק וזוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ג

הקדמה

רבי יוחנן הסנדלר אומר כל כנסיה שהיא לשם שמים סופה להתקיים וכל כנסיה שאינה לשם שמים אינה סופה להתקיים (אבות פ"ד מ"א). הקשו המפורשים, דתיבת 'סופה' לא יוצדק, והוה ליה למימר מתקיימ"ת ואינ"ה מתקיימ"ת.

ותירץ המדרש שמואל דהכי קאמר, דכל כנסיה שהיא לשם שמים, אפילו אם בתחילתה הכנסיה ההיא מעונית ביסורין ועוני, עם כל זה סופה שתתקיים בהתנשאות. וכנסיה שאינה לשם שמים אפילו אם היא כעת בתכלית הרוממות, עם כל זה אין סופה להתקיים, עד כאן דבריו. והנה צריך להבין, במה יודע איפה אם הכנסיה הוא לשם שמים או לא.

ונראה לי דזה הוא גם כן המובחן, אם הכנסיה היא מעוננת במובות תיכף בתחילתה, י"ל שאסיפתם וכנסיותם הוא כדי להמשיך בתענוגים ולעדן את עצמם באסיפת מרעים. מה שאין כן אם אנו רואים שמתאספין ומתכנסין, ועל ידי זה אדרבה מתכמלין מתענוגי הזמן ומשליכים אחרי גיווים תענוגי העולם, ואינם מתענגים בתענוגי הזמן על ידי אסיפתם, בודאי זה אינו מתרמית היצר רק לשם שמים. ובכיוצא בזה נאמר (ישעי' כו. ט) חבי כמעט רגע וכו', ולכסוף אחרי שקבלו יסורין באהבה, ירונו משמחת לבב בי"י ובתורתו.

ונמצא שיעור המאמר לפי זה כך הוא, כל כנסיה שהוא לשם שמים, רצה לומר שנדע בודאי שהיא לשם שמים, הוא דוקא כשהוא רק סופ"ה להתקיים אבל בתחילתה המה מיוסרים בעוני וכיוצא, וכשמקבלין באהבה, בעוד רגע מרחמם ונחלם כעל מבועי מים.

והנה צריך להתבונן מה הוא הענין בכנסיה דוקא, זה הענין היה לו להשמיענו כפשוטו בעניני המצות והמדות והמעשים, שכל דבר הנרצה בו לשם שמים הגם שעל ידי זה המעשה יש לו איזה הפסד וכיוצא מעניני העולם, סופה להתקיים, ואדרבה כזה יוודע איפה שכוונתו רצויה וכנזכר לעיל.

אך הכוונה היא לדעתי, כי כבר נודע פירוש לש"ם שמים, היא ליחד קודשא בריך היא ושכינתיה. ופירוש שכינה הוא ששוכנת בתחתונים, כי הוא המקור שמשם נשפעים נשמות ישראל, והוא שכינהו המקובלים בשם מלכו"ת, כי השם יתברך ברא את העולם כדי שיהיה נקרא מל"ך כי אין מלך בלא עם, על כן נברא העולם בשביל ישראל שנקרא ראשית כי הם העיקר שממליכין אותו, ועל ידם יתוודע שמו הגדול לכל באי עולם. וזה שאנו מצפים בנוסח תפילתינו (בתפלת ימים נוראים) ויאמר כל אשר נשמה באפו י"י אלקי ישראל מל"ך ומלכות"ו בכל משלה, והמבין יבין.

והנה המקור שמשם נשפעים נשמות ישראל יצדק לכנותו בשם מלכות. והוא הנרצה לרז"ל שאמרו (נדה יג, ב) אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, ופירש רש"י (ר"ה שבגוף) חדר ששמו גוף, כי כן הוא בזוהר (ח"ב קעד, א) שמדת המלכות נקרא גופא קדישא. והכוונה לרש"י בתיבת חד"ר, שמדת המלכות הזאת המשפעת נשמות, מקבלת מדת אבות העולם, חס"ד די"ן רחמי"ם, ר"ת חד"ר, והוא כנגד ג' יסודות אויר מים אש, המשפיעין ליסוד העפר להצמיח הזרע ויסוד העפר מצמיח, כן המדה הזאת מקבלת חס"ד די"ן רחמי"ם ומצמחת נשמות ישראל כלולים ממדות אבות העולם בירא"ה ואהב"ה ואמ"ת, אהב"ה בחינת אברהם, ירא"ה בחינת יצח"ק, אמ"ת בחינת יעק"ב, תתן אמת ליעקב (מכה ז, ט). והוא הנרצה להנביא שאמר (ישעי' כו, כ) לך עמי בא בחדר"ך, רצה לומר תדבק את עצמך במקורך, דהיינו החד"ר ששמו גוף הוא מלכות שמים.

הנהגת האדם

ז

על כן נבין כשישראל הם כגלות אין מלכותו יתברך בהתגלות כי אין ניכר מלכותו, ואומות העולם עושין כל רעות והצרות באין מוחה כאלו השיב אחור ימינו ח"ו שלא למחות, ולא נודע מלכותו. וזה נקרא גלות השכינה (היא מלכות) עם ישראל, כי הוא המקור נשמות ישראל, והוא אם הבנים, ולא זוה ידה מתוך ידינו.

והמדה הזאת שהוא המקור נקרא בשם אדנ"י, שהוא סוד דינא דמלכותא כי מלך במשפט יעמיד ארץ. והוא גם כן סוד ה' של שם הוי"ה שהוא אות רביעי שבשם, להיותה בכחינת יסוד עפר הנשפע מג' יסודות עליונים שסודן חד"ר שהם נגד ג' אותיות יה"ו שבשם. וכלל ההשפעה מהשם יתברך מעולמות העליונים נקרא הוי"ה המהוה כל היות, והוא שם העצם כביכול.

ועיקר עבודתינו ותפילתינו ומצותינו הוא לייחד השם הוי"ה ברוך הוא עם שם אדנ"י, הוא המקור של נשמות ישראל הנקרא שכינה, מלכות שמים, וזה עיקר כוונת הבריאה שיהיה מלכותו – ברבו יתרה – בכל משלה. ועל ידי זה היחוד מתברכין כל העולמות, ובהיפך ח"ו, מוכן בהיפך. לזה אנו אומרים קודם כל מצוה לשם יחוד קודשא ברוך הוא – הוא הוי"ה, ושכינתיה – הוא אדנ"י.

וזה הוא גם כן לש"ם שמי"ם כמו שכתב המגלה עמוקות (פרשת לך ד"ה לך לך מארצך) פירושו (אבות פ"ב מ"ב) וכל מעשיך יהיו לש"ם שמי"ם, כי תיבת ש"ם יכונה בפי המקובלים למדת המלכות, שכינה (כי הוא הנרצה בשם אדנ"י, ואדנ"י הוא שם להוי"ה, שקוראין בו להוי"ה, והבן), ושמים יכונה להוי"ה בכל מקום, כמ"ש (מלכים א ה, לב) ואתה תשמע השמי"ם. לא אמר ואתה תשמע בשמי"ם, רק ואתה תשמע השמים, ר"ל אתה השמים תשמע. והטעם למה נקרא שמים אין כאן מקום להאריך.

כלל של דבר, לש"ם שמי"ם הוא גם כן לייחד ש"ם עם שמי"ם, שהוא שוה בשוה, כמו "יחוד קודשא ברוך הוא ושכינתיה"

הנהגת האדם

בלשון תרגום, כן הוא "לשם שמים" בלשון הקודש. (על כן כתב המגלה עמוקות (שם) שיש בתהלים, שתיקן דוד המלך עליו השלום – סוד מלכו"ת, מאה פעמים ש"ם, כמו בתורה – שהוא סוד תורה הוי"ה, מאה פעמים שמי"ם, ואין כאן מקומו להאריך).^א

וכיון שזכינו לזה שעיקר מעשינו לש"ם שמי"ם הוא לעשות היחוד השלם, נבין מעתה ענין הכנסיה לשם שמים. כי הנה הגם שכל אדם בפני עצמו מצוה לעשות יחודים, עם כל זה ידוע אין דבר שבקדושה פחותה מעשרה (ברכות כא, ב), הוא שיעור קומה שלמעלה כביכול, מראשית המחשבה עד מדת המלכו"ת כנודע, שכינוהו המקובלים להמדות הללו שפעל בהן היוצר בראשית בשם ספירות כנודע, על כן כדי שיהיו היחוד בשלימות, מה נעים הדבר הנעשה באסיפת חבירים מקשיבים לקול מוריהם לעשות כל דבר לשם פעלם, ולדבר כל ענין לשמו יתברך לפעול יחודים בעולמות, ולכל הפחות באסיפת חבורה קדישא דביה עשרה, שהם מכוונים לעשר ספירות שהוא כל השיעור

א. בספר רגל ישרה אות ש ערך שם, הביא רבינו זי"ע דברי המגלה עמוקות כזה: שם הוא סוד המלכות נוקבא דזעיר אנפין, כן הוא במקובלים. והטעם, להיות שם המלכות הוא אדני"י שהיא שם הנקרא שקורין בו את הוי"ה, נ"ל. והנה מאה פעמים כתוב שם בתהלים שאמר דוד שהיא בסוד המלכות (מאה פעמים בסוד מאה אדני"ם), וכנגדן בתורת משה תורה שבכת"ב - סוד הזעיר אנפין, מאה פעמים שמי"ם שהוא סוד הזעיר אנפין (כמ"ש לעיל). וז"ש שכל מעשיך יהיה לש"ם שמי"ם, רצה לומר ליחד קודשא בריך הוא ושכינתיה. - ובבארות עמוקים (לרבינו זי"ע על המגלה עמוקות) כתב על זה: ש"ם שמי"ם יחוד זעיר ונוקבא תפארת ומלכות.

וראה אגרא דכלה פרשת ויקהל ד"ה מדרש ראו קרא, בא"ד: ש"ם הוא בחינת מלכו"ת שמי"ם כידוע, מסוד (שמואל ב ח, יג) ויעש דוד ש"ם, וכל מעשיך יהיו לש"ם שמי"ם הוא יחודא שלים כנודע, על כן ק' פעמים שמי"ם בתורה וק' פעמים ש"ם בתהלים כמ"ש במגלה עמוקות.

ועיין עוד בני יששכר מאמרי חדשי כסלו-טבת מאמר ב אות מא, הוספות מהרצ"א אות קמג, מגיד תעלומה פרק הוואה סג, א ד"ה כל המשתף שם שמים, ליקוטי מהרצ"א אות רעז, הגהות מהרצ"א על הזוהר בראשית יז, א ד"ה קרוב לסוף.

קומה עד מדת מלכות, שהוא מקור נשמות ישראל המקבל מכל המדות.

ובזה יוצדק, כל כנסיה שהוא לשם שמים, דהיינו שכוונתם באסיפתם לתורה ולעבודה כדי לייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה. הגם שאין להם שכל הפועל עדיין מהות ואיכות וכמות עניני יחודים, עם כל זה בעשותם הדברים בכנופיה לשם פעלים ואיש את רעהו יעזורו, סופה להתקיים, רצה לומר סופה של הענין לשם שמים שיתקיים, רצה לומר שיקויים בס הענין לשם שמים היא היחוד, שהשם יתברך יעזרם שיגמרו יחודים בעולמות, ויסיר מהם כל המונעים והמקטרינים העומדים כנגדם בכדי למנוע הנחת רוח שיש להבורא ברוך הוא מכנופיה הלזו, שלא יבא מחשבתם מן הכח אל הפועל.

לזאת אנחנו החבירים המקשיבים בראותינו שפסו גודרי גדר הלא הם רבותינו הקדושים אשר היו לנו למאור עינינו, המה היו במורדי אור ונסעו לעדן גן אלקים, ואין מי יעמוד בעדינו להראותינו הדרך אשר נלך בה ואת הער"ם (ע"פ דברים א, כב) (דהיינו התעוררות התשובה אשר נבא עליהן לעבודת השם יתברך ולתורתו), ולהסיר מסך האולת מעל לבנו. ולהאיר מחשכי עינינו לא נשאר לפנינו בלתי גויתינו ואדמתינו (הוא חומר הגוף מאדמה) כי אם זאת התורה מחמד עינינו המונחת בקרן זווית, ובראש הומיות תקרא עד מתי פתיים תאהבון פתי (ע"פ משלי א, כא-כב), לכו אכלו בלחמי ושתו ביין מסכתי (ע"פ שם ט, ה), ואביעה לכם רוחי בעצות נכונות, והאיך תוכלו לעבוד את השם יתברך ולעשות נחת רוח לפניו יתברך דייקא, לעשות הדברים לשם פעלים בעבודה צורך גבוה ולא לשום פניה אחרת.

והנה שבנו וראינו מאמר הנביא (ירמי' ד, ג) נירו לכם ניר ואל תזרעו אל הקוצים, דהיינו התורה והעבודה שאדם עושה בהיותו עדיין רשע, דהיינו שלא תיקן חטאת נעורים ודיעות הרעות ומדות הפחותות, הוא כמו הזורע אל הקוצים בלי חרישה, הגם שהזריעה

הנהגת האדם

היא טובה עם כל זה כסו פניו חרולים ולא יצלה, ואדרבה יתן כח בקוצים לסבך יותר, והמבין יבין.

ע"כ כן, אנחנו חבירים המקשיבים עלתה הסכמתינו היום, לאסוף חבורתינו הקדושה דורשי האמת והצדק, והמבקשים צדק וענוה, והמבקשים לשוב בכל לב אליו יתברך, בכדי לטהר נגעי בתי נפש שלא יהיה מסך מבדיל בינינו ובין קדושתו יתברך ובין תורתנו הנעימה, בכדי שנזכה לעשות הדברים לשם פעלם וכנזכר לעיל, ונקומה ונתחזק בעדינו ובעד נפשינו בעוד רוחינו בקרבנו, ובפרט שהימים הללו ימי רצון, השם הטוב ירצינו ככליל וכעולה, ויורנו את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה בתיקוני העבירות ודיעות והמדות שחלפו ועברו, ולקנות קנין בנפש בתורה ומצות ומדות ישרות, וכל עצה ועצה שעלתה בהסכמתנו כתבנו במגילת ספר להיות לזכרון בין עינינו, בכדי שנתבע את נפשותינו לקיימם ברצון הבורא יתברך אשר מאיר עינינו ומדריכנו במעגלי צדק, אמן:

ב. ענין זה מבואר בארוכה בהקדמת ספר דרך פקודין, בתחילתו: שכל התורה ומצות שאדם עושה בעודו נקרא רשע לא ירצו לקרבן אשה לה, ואדרבא וכו' (עיין נא בראשית חכמה שער התשובה (פרק ב) ועיין בשער היחודים (פרק ו יחוד ה) ותיקון עונות למהר"ז זלה"ה). ועל זה אמר הנביא (ירמ' ד, ג) ניר"ו לכ"ם ניר"ד וא"ל תזרע"ו אל הקוצים, הוא כמו שהזורע אל הקוצים קודם שמתקן את האדמה ומסלקה מאבני נגף והקוצים, הנה עמלו לריק ומקלקל את התבואה הנזרעת, ואדרבא נותן כח יותר בהקוצים שיסתבכו וירבו ויגדלו. אבל הרוצה להצליח ולהתגדר במלאכת הזריעה לעשות פירות, מחוייב מקודם לתקן את האדמה לשתהיה מוכנת לקבל, ולהסיר מתוכה כל הקמשונים וכל המונעים הזריעה, וכל זה על ידי החרیשה, ולנקותה ולייפותה, ואז יצליח. כמו כן הוא הענין בענייני התורה ותפלה ומצות אשר יעשה אותם האדם בעודו רשע ונסבך בקוצים ואבני נגף מהקליפות וסטרין בישין, נותן ח"ו כח בהם, רק צריך מקודם לתקן את אשר עיוות. ובפרט הרוצה למלאות ידו לחפש בגנוייה דמלכא לעסוק בחלק סודות התורה נסתרות לה' אלקינו ועוד נפשו לא מטוהרה מכתמי העונות וחטאים ופשעים, צריך בודאי לטהר ולנקות איברי גופו ונשמתו מכל חטא ועון ואשמה. - ועיין שם המשך הדברים באופני תיקוני תשובה באריכות.

הנהגת האדם

סדר השכמת הבוקר

א. בעת אשר נתעורר, תיכף, הן מי שיזכה לקום בחצות לילה הן באשמורת, לא יאריך בעצלות הנוהג בין העצלנים, כי בשכינה כתיב (משלי לא, כז) ולחם עצלות לא תאכל. רק יזדרז לעבודת בוראו אשר השיב לו הנפש ורוח החיים בכדי שיהא לו נחת רוח, ואשרינו מה טוב חלקנו אשר לקחנו לעבדים לו יתברך.

ויהרהר בתשובה קודם כפי יכלתו, ויאמר מודה אני כמו שכתבו הפוסקים (באר היטב אורח חיים סימן א)^א. ואחר כך יאמר "כח הפועל" בנפעל", לעורר הכוונה שכח הפועל היינו הבורא יתברך, הוא בנפעל, וכח הבורא יתברך בעצמו הוא בנו, ובהסתלק שפעו וחיותו כרגע והיה כלא היה, ואם כן למה נתעצל בחיותו שהוא יתברך שופע בנו הלא תפול עלינו אימתה ופחד מגדלותו יתברך.

א. ראה יודעי בינה פרשת ויצא ד"ה: וייקץ יעקב משנתו ויאמר (בראשית כח, טז). רמז לדברי הרמ"א בריש [שלחן ערוך] אורח חיים (סימן א סעיף א) ומיד כשיעור משנתו יקום בזריזות לעבודת בוראו יתברך ויתעלה. ובסדר היום [כתב] לומר תיכף 'מודה אני לפניך מלך חי וקים' וכו'. ולזה אמר הכתוב "ויקץ יעקב משנתו ויאמר", תיכף שהקיץ משנתו נתלבש יראה ואמר [יש י"י במקום הזה]. אבל בעל התענוגים מיד כשיקוץ משנתו, עודנו מכין עצמו לישן יותר. לכן נאמר אצל פרעה (בראשית מא, ד) ויקץ פרעה וישן, כי השינה הביאה שינה אחרת בלי הפסק אמירה כלל. ולא כן יעקב אבינו עליו השלום, תיכף בהקיץ משנתו אמר "יש י"י במקום הזה", ונתלבש ביראה קדושה.

הנהגת האדם

ותיכף אחר נטילת ידיו, יעלה במחשבתו המצות שאנו מחוייבין בכל רגע לקיימן בלב, דהיינו:

א' מצות עשה אנכי ה' אלקיך (שמות כ, ב), דהיינו לקבוע בלב שיש לעולם אלקי, הממציא כל הנמצאים מן האין, והוא משגיח בכולם, ומושל בהם כרצונו¹. והמצוה הזאת ממנין תרי"ג כמו שכתב החינוך (מצות-עשה כה) והחרדים (פרק ראשון סימן א) וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל (ספר המצוות מצות-עשה א) ושאר מוני המצות.

ב' להאמין שהוא יחיד בלי שיתוף כמו שכתוב (דברים ו, ד) י"י אחד, והוא גם כן ממנין תרי"ג (ספר החנוך מצוה תיו, חרדים שם סימן ב, ספר המצוות מצות-עשה ב), ומחוייב להעלות בדעתו שאם ירצו לכופו לומר באופן אחר, או להרכין ראשו בענין אחר, על ב' מצות אלו יהרג ואל יעבר.

ג' השם הנכבד והנורא מחוייבין אנחנו לירא ממנו בב' יראות דהיינו יראת העונש ויראת הרוממות, דהיינו בגין דאיהו רב ושליט עיקרא ממלא כל עלמין ובתוך וכו'. ובזה יעמיק גם כן כפי יכולתו, ויקיים את ה' אלקיך תירא (דברים ו, י)

ב. ראה דרך פקודיך מצות-עשה כה חלק המעשה אות ב-ג: איכות המצוה הוא להאמין באמת בלב אמונת אומן שיש אלוה הנמצא הוא יתברך שמו הממציא כל הנמצאים מאין ליש, ומכוחו וחפצו יתברך שמו נתהווה כל מה שהיה והוה ויהיה, ואין שום דבר נתהווה בלא רצונו וחפצו יתברך, והוא המשגיח על כל דבר בכלל ובפרט. ואפילו כל הדברים הטבעים הנפעלים בטבע, הכל מהשגחתו יתברך המתלבש בטבע, וכל ככבי השמים וכסיליה' לא יפעל בטבע רק בהשגחתו יתברך המחיה אותם בכל עת ויטה אותם לכל אשר יחפוץ.

המצוה הזאת הוא יסוד הדת והעיקר, שיקבע בנפשו בכל עת שהאמת הוא כן, ומחוייב בכל עת להזכיר את נפשו להתבונן במצוה זו ולחשוב רוממותו יתברך שמו, ויעמוד מרעיד איך הוא בריה קטנה מעוטה בדעת עומד לפני תמים דעות. וזה עיקר חלק המעשה שבמצוה הלזו, שאפילו בעת עוסקו בעניני העולם ומדבר עם בני אדם, יזכור לנפשו ויקום מרעיד ויפריש את עצמו מן בני אדם כרגע להתבודד לחשוב גדולתו ורוממותו, וזה נקרא מעשה. - ועיין שם עוד בכללות מצוה זו.

הנהגת האדם

וכנזכר לעיל. גם כן ממנין תרי"ג (ספר החנוך מצוה תלב, חרדים שם סימן ג, ספר המצוות מצוה ד).

ד' לאהוב אותו אהבה עזה, בהתכווננו בטובותיו יתברך העודפת עלינו בכל עת ורגע, ומבקש עבודה מיצור חומר הגם שרכוא רבבן קדמוהו, שרפים ואופנים וחיות הקודש. ובזה יעמיק גם כן כפי יכלתו ויקיים ואהבת את ה' וכו' (דברים ו, ה). גם כן ממנין תרי"ג (ספר החינוך מצוה תיז, חרדים שם סימן ה, ספר המצוות מצוה ג).

ה' יקבל על עצמו לקיים מצות עשה (דברים י, כ) וכו' תדבק, דהיינו תוקף האהבה שלא יפריד כרגע אפילו בעת דברו עם בני אדם וכו'. גם כן ממנין תרי"ג (חרדים שם סימן י').

ו' מצות עשה לזכרו תמיד¹.

ז' יזכור יציאת מצרים².

ח' זכירת מעשה עמלק³.

ט' זכירות מתן תורה⁴.

ג. מעתיק שם לשון הרמב"ן על התורה בפירוש הכתוב "ובו תדבק": שתהא זוכר את השם יתברך תמיד לא תפרד מחשבתך ממנו, בביתך, ובלכתך בדרך, ובשכבך ובקומך, עד שלא יהיו דבריו לבני אדם בפיהו ובלשונו ולבו איננו עמהם אבל הוא לפני יי, ויתכן באנשי המעלה הזאת שתהא נפשם גם בחייהם צרורה בצרור החיים, כי הם בעצמם מעון לשכינה.

ד. דברים כה, יח: וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל גוי.

ה. דברים טז, ג: למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך.

ו. דברים כה, יז: וזכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. שם יט: תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח. והוא מצות עשה ולא תעשה, עיין ספר המצוות להרמב"ם מצות-עשה קפט ומצות לא-תעשה נט, ספר החינוך מצות-עשה תרג ומצות לא-תעשה תרה.

ז. דברים ד, ט-י: רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמרת לפני ד' אלקיך בחרב גוי.

הנהגת האדם

י' זכירת שבת^ה.

י"א זכירת מרים^ו.

י"ב לא תעשה, שלא להעלות על לב שיש אלקי זולתו יתברך שמו. והוא מצות לא תעשה דלא יהיה לך וכו' (שמות כג, ג).

י"ג וי"ד לא נחמוד^ז ולא נתאוה^ח.

ט"ו שלא נשכח את ה'.

ט"ז שלא נשכח את מעמד הר סיני^ט.

ח. שמות כ, ח: זכור את יום השבת לקדשו.

ט. דברים כד, ט: זכור את אשר עשה ד' אלקיך למרים בדרך בצאתם ממצרים.

י. ספר המצוות להרמב"ם מצות לא-תעשה א, ספר החינוך מצוה כו. ועיין דרך פקודיך מצוות לא תעשה כו-כט, ביאור מצוה זו באריכות.

יא. שמות כ, יד: לא תחמוד גו'. והוא מצות לא-תעשה, עיין ספר המצוות להרמב"ם מצות לא-תעשה רסה. וראה דרך פקודיך מצות לא-תעשה לח חלק המעשה אות א: מצות לא תעשה שלא לחמוד דבר של חברו, שנאמר (שמות כ, יד) לא תחמוד. ויש עוד לאו אחר והוא לא תתאוה (דברים ה, יח). והחילוק ביניהם הוא כך, תאוה הוא כשרואה דבר של חברו ומתאוה בלב להשיג, הגם שלא השתדל עדיין להשיג, עבר על לא תתאוה. והחמדה הוא שהשתדל להשיג הדבר ההוא ועשה פעולות עד שהשיג, אף על פי ששילם לו עבר על לא תחמוד. - ועיין עוד שם בביאור מצוה זו בכללות.

יב. דברים ה, יח: לא תתאוה גו'. והוא מצות לא-תעשה, עיין ספר המצוות להרמב"ם מצות לא-תעשה רסו. וראה דרך פקודיך שם חלק המחשבה אות א בהגהה: הנה רבים וכן שלמים תמהו, וכי הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו באזהרה דלא תתאוה, האיך יצוה על דבר שאינו ברשותו של אדם, כי התאוה בא בלב האדם לאונסו. ולי נראה דאין כאן קושיא, דודאי מה שנופל בלב האדם לאונסו לא יענש עליו, רק על מה שמאריך במחשבה ברצון, היינו כשנופל לו פתאום תאוה באה האזהרה להסירה ממחשבתו, ובאם מאריך במחשבה אחר שנזכר שזה אסור, הנה עבר על לא תתאוה. ובוזה ניחא מה שנכתב לא תתאוה בלשון כבד ולא כתב לשון תאוה בלשון קל, להורות בשני תוין שלא תבא מתאוה לתאוה, היינו בנפול לך תאוה לא תעמק ממחשבה למחשבה, רק תיכף תסירנה ממחשבתך, והוא הנכון.

יג. עיין לעיל הערה ז'.

הנהגת האדם

טו

י"ז שלא נשכח מעשה עמלק לנקום ממנו^ט.

י"ח וי"ט שלא נשנא את ישראל, הוא מצות לא תעשה^{טו},
ושנאהב כל אחד מישראל, הוא עשה^{טו}.

וצריך לכוין לעשות את כל אלו המצות, כי מצוה צריכות כוונה
(טוש"ע או"ח סימן ס וסימן קפד)^ט, אחר שיהרהר בתשובה כדי
שלא יזרע אל קוצים וכו'^ט:

לכוין מצות פיאות הראש, זקן ומילה

ב. להיות שמצות צריכות כוונה, צריכין אנחנו לכוין המצות
שבגופינו שזאת היא לשם מצוה^ט, דהיינו מצות פיאות
הראש והזקן^ב, ומצות מילה^ב, העשין והלאוין שיש בהן:

י"ד. דברים כה, יט: תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח. והוא
מצות-עשה, עיין ספר המצוות להרמב"ם מצות-עשה קפח, ספר החינוך מצוה תרד.

טו. ויקרא יט, יז: לא תשנא את אחיך בלבבך. עיין ספר המצוות להרמב"ם מצות
לא-תעשה שב.

טז. ויקרא יט, יח: ואהבת לרעך כמוך. עיין ספר המצוות להרמב"ם מצות-עשה רו.

יז. ראה הקדמת דרך פקודיך הקדמה א אות א: מצות צריכות כונה. תדע ידידי
לרוב הפוסקים אפילו בדיעבד אינו יוצא ידי חובתו במצוה דאורייתא בזולת הכוונה.
הא ודאי לכל הפוסקים לכתחילה בעינן כוונה אפילו במצוה דרבנן, רק בדיעבד יוצא
בדרבנן בלא כיון (עיין בפרי מגדים באשל אברהם סימן ס' כתב דבסימן ר"ט משמע
גם בדרבנן בעינן דוקא כוונה), אבל בדאורייתא אינו יוצא ידי חובתו, וצריך לחזור
ולעשות המצוה. עיין במגן אברהם סימן ס' בלבוש" דפסק דבאורייתא ודאי בעינן
כוונה, ולזה הסכימו כל האחרונים. - ועיין שם עוד בענין מצות צריכות כוונה.

יח. ראה הקדמת רבינו ז"ע ד"ה והנה שבנו וראינו, ובהערה שם.

יט. ראה דרך פקודיך הקדמה א אות ד: ענין הכוונה הוא, שצריך לכוין הנני מכין
בעשייתי זאת לצאת ידי חובת מצוה פלונית כאשר צונו י"י אלקינו, זהו עיקר
הכוונה המחוייבת אשר בלעדה לא תתכן המצוה.

כ. ויקרא יט, כז: לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך. ועיין דרך
פקודיך הקדמה ב אות א מה שהביא בשם הרח"ו ז"ל, עיין שם.

הנהגת האדם

לכוין מצות ציצית

ג. יכוין לקיים מצות ציצית²², הן אם הוא לבוש בציצית, או לובש כעת, הגם שאינו מברך עדיין²³:

לבער קוצים מן הכרם

ד. בלכתו לבית הכסא יכוין לבער הקוצים מן הכרם, דהיינו לבער הקליפות שלא יבטלוהו מעבודת השם יתברך, ושלא יעבור על לא תעשה (ויקרא כ. כה) בל תשקצו (עיין מכות טז, ב):

תיקון חצות

ה. ענין תיקון חצות כפי אשר יזכנו השם יתברך כל אחד לפי שכלו, הן רב או מעט, השם יתברך ירחם. ועיקר הקבלה שקבלנו על עצמינו בלי נדר להרהר שוב בתשובה, ובפה מלא להתודות לפני בוראנו על כל פרטי העבירות שנזכור אז ברעיונינו, ולומר לפני בוראינו סלח סלח אביר יעקב, התר התר יוצר בראשית, ונאמין באמונה שלימה שהבורא הוא חנון ומרבה לסלוח כשנתחרט על העבר ונקבל על נפשותינו שלא נחזור עוד

כא. בראשית יז, י-יד: המול לכם כל זכר, ונמלתם את בשר ערלתכם גו', וכן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם גו', וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא גו'. ויקרא יב, ג: וביום השמיני ימול בשר ערלתו.

כב. במדבר טו, לח: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת.

כג. בענין ברכת ציצית על טלית קטן, עיין נימוקי אורח חיים "מנהגינו מאבותי הקדושים זי"ע ורבותינו הצדיקים הקדושים שלא לברך על טלית קטן, רק לכוין לזכרון (ססרכת) להתעטף לפטור גם זה הטלית קטן, עיין שם הטעם. ועיין דרכי חיים ושלום אות לר, שהוראה זו הוא גם לבחורים שאין מתעטפין בטלית גדול.

הנהגת האדם

יז

להכעיסו ולעבוד אם ירצה השם עבודה שלימה, אולי יתעשת השם יתברך לנו ויורינו דרכי התשובה לאמיתיות באמת:

להתפלל בעד כל חבורותינו

ו. בעת אשר נתמרמר לפני בוראינו באשמורת או בשאר עתים מזומנים, יהיה לנגד עינינו גם כן בני חבורתינו, להתפלל בעד כל אחד בפרטות שהשם יתברך יעזרוהו לדרכי התשובה ותורה ועבודה באמת וביחוד המעשה לשמו יתברך דייקא, כאשר בא כבר לנו בהסכמה אהבת האמת. גם להתפלל בעד כל חבורותינו כל שאר הצטרפות עולם הזה, שלא יהיה להם המניעה לעבוד השם יתברך. ובפרט להתפלל בעד החבורה בעמוד השחר, כי אז השם יתברך מקבל הברכות שמברכין את ישראל כמו שכתב בזוהר חדש. גם להתפלל שהשם יתברך יקבל תפלת החכירים ברצון, בעת אשר יתפללו בעד אחרים, כרצון איש ואיש:

לא לבטל שיעורין כסדרן

ז. קבלנו על עצמינו בלי נדר שלא לבטל שיעורין כסדרן בתורת י"י, דהיינו תורה נביאים כתובים, זוהר או שאר קבלה, משניות, גמרא, מדרש, מוסר, זה בכל יום, כיד הבורא עלינו. והשם יתברך יעזרינו להוסיף אומץ, גם שלחן ערוך - כאשר יתבאר לקמן (אית ה), ושאר פוסקים:

ללמוד בעל פה

ח. איתא בתנא דבי אליהו (רבה פ"א סימן ד) (יראה) [יקרא] אדם שיהיה תפוס בידו, שלא ישיגנו בושה לעולם הבא שיאמרו לו עמוד וערוך מקרא שקרית, וערוך משנה ששנית, עד כאן. נראה

הנהגת האדם

לכוין מצות ציצית

ג. יכוין לקיים מצות ציצית^כ, הן אם הוא לכוש בציצית, או לוכש כעת, הגם שאינו מברך עדיין^כ:

לבער קוצים מן הכרם

ד. בלכתו לבית הכסא יכוין לבער הקוצים מן הכרם, דהיינו לבער הקליפות שלא יבטלוהו מעבודת השם יתברך, ושלא יעבור על לא תעשה (ויקרא כ, כה) בל תשקצו (עיין מכות טז, ב):

תיקון חצות

ה. ענין תיקון חצות כפי אשר יזכנו השם יתברך כל אחד לפי שכלו, הן רב או מעט, השם יתברך ירחם. ועיקר הקבלה שקבלנו על עצמינו בלי נדר להרהר שוב בתשובה, וכפה מלא להתודות לפני בוראנו על כל פרטי העבירות שנזכור אז ברעיונינו, ולומר לפני בוראינו סלח סלח אביר יעקב, התר התר יוצר בראשית, ונאמין באמונה שלימה שהבורא הוא חנון ומרבה לסלוח כשנתחרט על העבר ונקבל על נפשותינו שלא נחזור עוד

כא. בראשית יז, י-יד: המול לכם כל זכר, ונמלחם את בשר ערלחכם גו', וכן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם גו', וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא גו'. ויקרא יב, ג: וביום השמיני ימול בשר ערלתו.

כב. במדבר טו, לח: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת.

כג. בענין ברכת ציצית על טלית קטן, עיין נימוקי אורח חיים "מנהגינו מאבותי הקדושים זי"ע ורבותינו הצדיקים הקדושים שלא לברך על טלית קטן, רק לכוין (ססרכת) להתעטף לפטור גם זה הטלית קטן, עיין שם הטעם. ועיין דרכי חיים ושלום אות לד, שהוראה זו הוא גם לבחורים שאין מתעטפין בטלית גדול.

הנהגת האדם

יז

להכעיסו ולעבוד אם ירצה השם עבודה שלימה, אולי יתעשת השם יתברך לנו ויורינו דרכי התשובה לאמיתיות באמת:

להתפלל בעד כל חברותינו

ו. בעת אשר נתמרמר לפני בוראינו באשמורת או בשאר עתים מזומנים, יהיה לנגד עינינו גם כן בני חברותינו, להתפלל בעד כל אחד בפרטות שהשם יתברך יעזרוהו לדרכי התשובה ותורה ועבודה באמת וביחוד המעשה לשמו יתברך דייקא, כאשר בא כבר לנו בהסכמה אהבת האמת. גם להתפלל בעד כל חברותינו כל שאר הצטרכות עולם הזה, שלא יהיה להם המניעה לעבוד השם יתברך. ובפרט להתפלל בעד החבורה בעמוד השחר, כי אז השם יתברך מקבל הברכות שמברכין את ישראל כמו שכתב בזוהר חדש. גם להתפלל שהשם יתברך יקבל תפלת החברים ברצון, בעת אשר יתפללו בעד אחרים, כרצון איש ואיש:

לא לבטל שיעורין כסדרן

ז. קבלנו על עצמינו בלי נדר שלא לבטל שיעורין כסדרן בתורת י"י, דהיינו תורה נביאים כתובים, זוהר או שאר קבלה, משניות, גמרא, מדרש, מוסר, זה בכל יום, כיד הבורא עלינו. והשם יתברך יעזרינו להוסיף אומץ, גם שלחן ערוך - כאשר יתבאר לקמן (אות ח), ושאר פוסקים:

ללמוד בעל פה

ח. איתא בתנא דבי אליהו (רבה פ"א סימן ד) (יראה) [יקרא] אדם שיהיה תפוס בידו, שלא ישיגנו בושח לעולם הבא שיאמרו לו עמוד וערוך מקרא שקרית, וערוך משנה ששנית, עד כאן. נראה

הנהגת האדם

על כל פנים בכל שבוע ללמד את עצמו בעל פה איזה משנה או איזה פרק ולחזור אותם בעל פה, שלא נשכח דבר אחד ממשנתנו. גם בכלל זה לעסוק בשלחן ערוך ופוסקים להלכה, ולחזור בעל פה ההלכה המוסכמת ברעיונינו שלא נשכח מלבינו:

ילמד הלכה בעיון

ז. ילמד איזה פוסק באסיפה ובעיון, גם ההלכה בעיון, לשבר הקליפות⁷⁷:

יעורר לבו ליראה ואהבה

י. קודם התפלה וקודם התורה אחר הרהורי תשובה יעורר לבו ליראה ואהבה, כי בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא (תיקוני זוהר תיקון י'⁷⁸). וההתעוררות הוא על ידי שיחשוב בגדולתו

כד. ראה קונטרס דרשת שבת הגדול ה'תשמ"ח, אות ד, מבואר ענין זה, והביא שם מספר קהלת יעקב (ערך קושיא) שקושיא הוא בסוד תוקף הדין ששם שליטת החיצונים, ועל ידי התירוף נשבר לגמרי הסטרא אחרא, שלכן נקרא התירוף בלשון הש"ס "הוא מותיב והוא מפרק" שעל ידי התירוף מפרק ומשבר הקליפות. עוד הביא מספר תולדות יעקב יוסף (פרשת שלח) שכתב "שמעתי ממורי [מין הבעש"ט זי"ע] כשלומד איזה הלכה ואינו מבין אז הוא בחינת מלכות, וכשמבין ההלכה על אמיתתה אז מעלה מלכות אל בינה כו", וכתב עוד שם שצריך האדם להשלים בכל יום תחלה למוד הלכה בפלפול "כמו שעשה האר"י זל"ה", כדי לשבר הקליפות, כי סוד גלות השכינה הוא מה שהקליפה מלביש את הקדושה ומכסה אותה, ועל ידי לימוד הפלפול ישבר הקליפות, דהיינו להסיר לבושי השחרות מהכלה העליונה ולקשטה בלבושי התורה ולבושי הקדושה. - ועיין עוד דברי תורה מהדורא א אות קג.

כה. ראה דרך פקודין הקדמה ח אות א: היראה ואהבה הם ב' מצות ממנין תרי"ג... והנה הם ממצות הנהוגים בכל עת ובכל זמן... שהם נצרכים ביותר לכל מצוה ולכל תורה ותפלה, דאמרו בזוהר הק' (תיקוני זוהר תיקון י') אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא, פקודין בלא דחילו ורחימו וגו'. הנה תראה שהיראה ואהבה הם תרין גופין לכל מצוה להעלותה אל י"י לעשות נחת רוח לפניו יתברך ולגרום יחודין עילאין, ובזולת זה נאמר (קהלת א, ג) מה יתרון לאדם בכל עמלו

ורוממותו, והטובות העודפות עלינו, וכולי האי ואולי יעזרנו על דבר כבוד שמו שיתעורר בלבנו יראה ואהבה אמיתיות בהתגלות לבנו, ועל כל פנים לעורר זכות אברהם יצחק ויעקב, כי יש לנו בירושה בכח מאתם יראה ואהבה ואמת¹². וכל זה יפסיק באמצע תלמודו גם כן, להתיישב בדעתו כנזכר לעיל:

לעבדו ית' באמת - בלי פניות

יא. קודם כל מעשה מצוה ותורה ועבודה, יתיישב אם כוונתו באמת רק לשמו, או אם חס ושלום איזה פניה

תחת השמש, שנשאר עמלו ויגיעתו תחת השמש בעולם העשיה, דאין גדין למצותיו ולתורתו שיפרחו מהעולם הזה אל העולמות העליונים. עיין שם עוד באריכות בענין מצות יראה ואהבה.

כו. ראה הוספות מהרצ"א אות פה: והנה ידידי ידוע הענין שלהיות יראה ואהבה בפועל בהתגלות לבו, לאו כל אדם זוכה בכל פעם מחמת עכירות החומר המונע, אשר בשביל זה הגם שיחשב בגדולת אין סוף ברוך הוא לא תפול עליו אימתה ופחד. על כן צריך לאמלא באבהן אברהם יצחק ויעקב, שהם הם הורישו לנו יראה ואהבה ותשובה, ויש לנו יראה ואהבה מסותרת אשר בשביל זה הקל שבקלים מוכן לסבול יסורי מיתה בעת בואו לידי קידוש השם יתברך כנודע... וזה בכל פעם שרוצה להתעורר מחדש ליראה ואהבה ותשובה.

וראה דרך פקודיך הקדמה ח אות ב, בענין מדת היראה: ...ואם לגודל גשמיות חומר לא יתפעל, הנה אף על פי כן קיים מצות היראה בקטנות כיון שהתעורר את נפשו, ויבקש מהשם יתברך לעזור לו להתעוררות נפשו בפועל. וגם יסייע את עצמן באבהן אברהם יצחק ויעקב שהורישו היראה לבניהם אחריהם, והיא על כל פנים בכל כל איש הישראלי, על כן יזכיר זכות אבות (עיין בספר התניא (פרק יח) מאד עמקו מחשבותיו). וגם נראה לי, לצייר לפניו שם הוי"ה בניקוד אלקים ובניקוד שב"א ובנקוד יראה. וכולי האי ואולי ירוחם מן השמים ויתפעל ביראה.

וראה עוד שם אות ד', בענין מדת האהבה: ...ואם מחמת הגשמת הגוף אטום לבנו מהתפעל באהבה, הנה עם כל זה בהתעוררות המחשבה וזכירת חסדי אבות אשר הורישו לנו בירושה מדת האהבה יקיים בזה המצוה באהבה מסותרת (עיין בספר התניא (פרק יח)). וגם נראה לי לצייר לפניו שם הוי"ה בניקוד סגול והשם אל, ויבקש מהשם יתברך להאיר בלבו האהבה בהתגלות לבו ונפשו להתנענע באהבת השם יתברך ותורתו ובעבודתו, וכולי האי ואולי השם יתברך יעזרהו.

הנהגת האדם

בלכו¹². על כן ימסור מודעה מקודם שכוונתו רק לעבוד את יי"כ¹³, ויזכור המסירה מודעה שמסר קודם ראש השנה ובשאר עתים כמבואר בעזרת השם:

כז. בחומר עבודת ד' בפניות, ראה דרך פקודין מצות לא תעשה יב חלק המחשבה אות ב: אפילו יעשה האדם כל ענייניו לשם שמים אבל יתנף ח"ו שם שמים ודבר אחר, היינו שיעלה בדעתו בעת התורה והמצות שעושה גם כן בעבור השבח וכבוד או בעבור ממון וכיוצא יהיה מה שיהיה (ואינו מיוחד המעשה לשמו יתברך דייקא), הנה הוא שיתוף הנסתר עובד בשיתוף. וזה בכלל האיסור בין במחשבה בין בדיבור בין במעשה, בלתי ליי לבדו. עיין נא בחובת הלבבות שער יחוד המעשה ענין עבודה בשיתוף אשר הוא גורע עניינו יותר מעבודת הצלמים ח"ו... הנה תראה שעבודה כזו מעורבת היא עבודה זרה ממש וגרוע יותר ח"ו. המשכיל כאשר ישם זאת אל לבו... יירא ויפחד מפני פחד יי ומאדר גאונו אשר ממכון שבתו השגח אל כל ישרי הארץ היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם אפילו במעשה התורה ומצות אם הם עשויים לשמו יתברך לעבדו בלב שלם, או אם מכיין בעבודתו בתורה ומצות לשם דבר אחר, ואפשר ויכול להיות ח"ו שבציצית ותפילין עבד עבודה זרה. או לנו מיום התוכחה. המשכיל כאשר יתבונן בזה ישוב אל יי על העבר ויקבל על עצמו על העתיד לייחד המעשה לשמו יתברך בלתי ליי לבדו.

וראה אגרא דכלה פרשת בראשית ד"ה וקוץ ודרדר: עבודה זרה לא תקרא דוקא בהולך ומשתחוה לצלם ודמות או זובה לו ומקטיר לו, דאם כן כהיום דבטל יצר הרע דעבודה זרה יהיה כמה פסוקים למגנא בספר צתורה ח"ו. רק ידוע שעבודה זרה מקרי כל דבר אשר אדם עושה אפילו מצוה, וחושב שלא לכבוד השם רק לשם איה פניה בעולם, כגון להתפארות בני אדם עושר וכבוד, הנה הוא עובד את הדבר ההוא היינו את הבן אדם או את הממון. לך נא ראה בחובת הלבבות בשער יחוד המעשה... על זה ידעו כל הדוויים וישים האדם נפשו בכפו לראות את מי הוא עובד, אם עבודתו עבודה שלימה ותמה רק לד' באמת, כי בקל יוכל לבוא לידי טעות ויוכל להיות אפילו בעוסקו בתורה ובמצוות שיהיה עושה מעשה כו' ומבקש שכר כפנחס וכו'.

ועיין עוד שם פרשת דברים ד"ה רב לכם, דרך פקודין מצות לא תשעה כן-כט חלק המחשבה אות ה-ו, בני יששכר מאמרי חודש ניסן מאמר ד דרוש י, הוספות מהרצ"א אות לו (עמוד ל), רגל ישרה מערכת אות א' ד"ה אמת הוא מדת הת"ת, ד"ה אמת הא סוד שיעור קומה, ד"ה אמת הוא סוד יחוד השלם.

כח. ראה דרך פקודין מצות לא תעשה יב חלק המחשבה אות ב: קבלתי מרבתי שלדבר הזה מהני מסירת מודעה קודם העבודה אפילו בינו לבין עצמו, יאמר לפני בוראו רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שרצוני לעשות רצונך דייקא, ובאפשר באמצע העבודה יפתני יצרי הרע ויפיל במחשבתי איה מחשבה אחרת לעבוד העבודה באיה פניה, הנני מבטל אותה המחשבה והרהור ורעותא דלבא, כי רצוני באמת עצור בעצמותי ודבוק במחשבתי לעבוד עבודה שלימה בלתי ליי לבדו. - ועיין עוד מצות לא תשעה כו-כט חלק המחשבה אות ה-ו.

לדבר רק דבורים קדושים מעת הקימה בבוקר

יב. מעת עמדנו ממתותינו עד שנקבל עלינו עול מלכות שמים בקריאת שמע, לא נדבר שום דבור רק בתורה ועבודה²⁷. אם לא לצורך גדול, או בבוא איש אליו ורוצה להסתיר ענינו איך שהוא מתנהג בחסידות מוטב לדבר עמו. וזה כללו של דבר, בכל דרכיך דעהו (משלי ג, ו)²⁸:

כב. ראה אגרא דפרקא אות רה: כתבו תלמידי הבעל שם טוב לזהר בעומדו ממתו שתהיה המחשבה הראשונה והדיבור הראשון והמעשה הראשונה להשם יתברך בתורה ובמצות, ועל ידי זה יהיו נגררין כל המחשבה והדיבור והמעשה של כל היום. כי הוא בחינת ברא בוכרא ואח הגדול, שכל האחיו נגררין אחריו וחייבין בכבודו כ', עיין שם.

ראה אגרא דכלה פרשת שלח ד"ה: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בבואכם אל הארץ וכ' (במדבר טו, כ)... רמו על האדם בעמדו משינתו, והנשמה חוזרת לגוף מחדש. וזהו בבואכ'ם כשתבואו בכל יום לגוף הארצ'י, אשר אני מביא אתכם שמה, שבאמת השם יתברך מחזיר הנשמה להארץ בכל יום, והיה באכלכם מלחם הארץ, כשתרצו ליהנות מלחם הארץ, אזי מקודם תרימו תרומה ליי, היינו תרגמו ותפעלו במעשיכם תרומה ליי... ראשית עריסותיכם, תיכף בראשית כשתעמדו ממתותיכם (לשון עריש הוא מטה), חלה תרימו תרומה (חלה מלשון ויחיל משה (שמות לב, יא) פני ה' לא חליתי (שמואל א' יג, יב)) ר"ל עיי התפלה, שתרימו למעלה אותיות התפלה... עיין שם.

ל. ראה הוספות מהרצ"א אות לו ד"ה: והנה גם בעיני החומרות ודרכי החסידות מה שנוהג הירא השם, אחוה לכם דעתי אחי ורעיי שכל החסידות והחומרות טוב שינהוג אדם בביתו, אבל לפני בני אדם יותר טוב שלא להיות איש מסויים, ויותר טוב לעזוב אף החומרא שמחמיר לעצמו לבל יתראה כאיש מסויים וחסיד. והנה לזה צריך אומדן דעת ולשקול הכל במאזני הצדק. וגם בהליכתו הליכות עולם בדרכו והילוכו בקדושו, יותר טוב שיחזיק לעצמו דרך כזה שהוא כטבעו של עולם, ולא לאחוז לעצמו מנהג שלא כטבעו של עולם. והוא מאמר השונמית (מלכים ב ד, יג) בתוך עמי אנכי יושבת. כי באחוז האדם לעצמו דרך חוץ לטבעו של עולם, יתעורר ח"ו קטרוגים, ומי יודע אם יהיה ביכולת לעמוד נגד המלחמות והקטרוגים אשר יעמדו כנגדו. הנה ידידי, אי אפשר לפרש כל זה בכתב, רק מובטחני בחברת החבירים המקשיבים יבינו רמו. וסייעתא לדברינו אלה... [עיין בפנים באורך, ומסיים:] והנה אי אפשר לפרש תעלומות לב בכתב, כי כל אילו הענינים הם מדברים המסורים ללב כל אחד לפי הזמן והמקום. שויתי יי לנגדי תמיד (תהלים טו, ח) הוא כלל בתורה (דמ"א ריש שריע אר"ח), ואיזה פרשה קטנה שכל גופי התורה תלויין בה, בכל דרכיך דעהו והוא ישר אורחותיך (משלי ג, ו. ברכות טג, א). - עיין שם עוד.

להתפלל בהשכמה

יג. להתפלל בהשכמה בימות החול. ובשבתות וביום טוב אי אפשר, וגם בשאר ימים כשיהיה הכרח בדבר, על כל פנים יאמר קריאת שמע בהשכמה ולא יעבור^מ:

אם נשמע תורה נשמרנו בלבנו

יד. אם נשמע איזה דיבור של תורה, נשמרנו בלבנו, ונחזור אותו, כדי שלא ימיש מזכרונינו, ובפרט בדבר הנוגע לשמים. ובאם יהיה באפשרי לכתוב, מה טוב. וגם אם נראה בספר איזה דבר חדש הנוגע לעבודתו יתברך, נקשירנו בזכרונינו ונכתוב על לוח לבנו:

טו. ראה דברים נחמדים חידושים אות כא: המטייל בשיטת הפוסקים הראשונים והאחרונים בעיניו יראה דהא דפסקינן הלכה כרבי יהושע לענין קריאת שמע עד ג' שעות, הוא דוקא בדיעבד, וגם רבי יהושע בעצמו לא אמר זה רק בדיעבד, אבל מודה הוא דלכתחילה מחויבין לקרות קריאת שמע בזמנה על כל פנים בתחלת הנץ... והנה פליאה דעת ממני מה שכעת נוהגין בכל תפוצות ישראל לאחר לכתחילה [זמן קריאת שמע ותפלה] עד זמן רב על היום. ונ"ל דרבתינו הנהיגו זה בגולה, להיות בעוה"ר צריכין [לעסוק במשא ומתן על המחיה] ועל הכלכלה, וקודם התפלה היו נוהרין שלא לעסוק בשום משא ומתן, כי כן היא [מדינא דגמרא שלא לאחר] זמן התפלה, ועד הזמן ההוא לא היו עוסקים במשא ומתן וקבעו עתים [לתורה]. מה שאין כן בזמנינו זה הנה מחמת הדחוקות והעניות הנה עוסקים במשא ומתן גם קודם התפלה, איני יודע למה מאחרין זמן קריאת שמע ותפלה. והנה שמעתי בשם הרב הגאון מהר"ש זלה"ה אשר היה אב"ד בקהלתינו שאמר, רבותינו הנהיגו זה בגולה בכדי שהתינוקות של בית רבן יקבעו האויר קודם התפלה, כי האויר משובש בגייסות הקליפות ועל ידי הבל של התינוקות של בית רבן בוקעין האויר ותוכל התפלה לעלות. ואמרו זה בפני כבוד אדמו"ר הרב הקדוש מלובלין זצ"ל, וקלסיה.

וראה דברי תורה מהדורא א אות קד, כותב רבינו בעל מנחת אלעזר ז"ע על רבינו המחבר ז"ע: "שבתפלת שחרית התפלל בכל יום בצבור בבוקר בזמנו, והתפלל לפני העמוד בכל יום".

הנהגת האדם

כג

לצפות בכל יום על מצוה חדשה

מז. לצפות בכל יום על מצוה חדשה דהיינו צדקה וגמילת חסדים וכיוצא, ותיכף שיזמין השם יתברך לידינו נקיימנו בחפץ הנפש, ונברך ונודה להשם יתברך שהזמינו:

דבר שיבוא לידינו ולא נדע אם נעשה

מז. בכל דבר שיבוא לידינו ולא נדע אם נעשה אם לא, נחקור אם הוא דרך עבודה או לא, או בכל שאר ענינים, נתייעץ עם בני חבורתינו, ותשועה ברוב יועץ (משלי כד, ו):

שלא לגלות סודינו

יז. שלא לגלות סודינו ומצפוני רעיונינו לפני שום בן אדם, ושלא לדבר עמו מעניני תורה ועבודה, אם לא שהאיש הזה כבר יהיה בהסכמת בני חבורתינו ונבחנו שלבו שלם בדבר³²:

לדקדק במצות

יח. לדקדק במצות בכל אופנים המועילים, ועל פי חומרת הפוסקים³³, ובכל מיני הידור ויופי. והשם יתברך

³² ראה הקדמת רבינו זי"ע לספרו אגרא דכלה: והנני אומר לאהבת האמת, מן הדין רשאי האדם ורשות בידו לאסור את שלו על חבירו, על כן חלילה וחלילה לשום איש להעתיק דבר מדברינו בלתי ידיעתי ובלתי ידיעת חברים המקשיבים, עד אשר ידעו את האיש ואת שיחו אשר בתומו ילך ונכתה ה' דרכו, ודי בזה הערה לחברים.

³³ ראה הוספות מהרצ"א אות לו ד"ה שנית: ...דברי מהרח"ז ז"ל [באזהרותיו להומד חכמת הקבלה], ליזהר בכל דקדוקי מצות, ואפילו בדברי חכמים שהם בכלל לא תסור, עד כאן. והנה יש להתבונן בדבריו הקדושים, אם כוונתו שיהיה גם

יעזרנו, הכל על פי קוטב האמת¹⁷:

בתקנות וגזירות חז"ל לא צריכה למימרא, דבוראי רשע מקרי כל העובר על דבריהם וחייב וכו' (עיין עירובין כא, ב), ואפילו לא ילמוד החכמה חלילה חלילה לעבור על דבריהם. וכבר דרשו חז"ל (עירובין כא, ב) הוזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה, שדברי תורה יש בהם עשה ולא תעשה ודברי סופרים כל העובר על דבריהם וכו'. ונראה הכוונה הוא דרצה לומר אפילו בהיות עיקר המצוה דרבנן יזהר בכל דקדוקיה, לא מיבעיא בדקדוקי המצות שעיקרן מדאורייתא, אלא אפילו עיקרה מדרבנן לא יאמר כיון שהעיקר מדרבנן אין צריך לדקדק כל כך בדקדוקים ואזהרות וסייגים, רק לקיים המצוה והתקנה העיקריות שציוו חז"ל.

לד. בענין התבוננות בזהירותו שיהא בדרך האמת, ראה הקדמת "תקנות תמכין דאורייתא" אות ד: אמר החכם, מן הזהירות שלא תרבה להזהר (עיין כל זה בהקדמת הרב החסיד בעל חובת הלבבות ותבין). ודברי החכם הנ"ל הם דברים עמוקים בחכמה, כי ברוב פעמים כאשר האדם אינו מתבונן בחכמה להיות מאותן הנאמר עליהם (קהלת ב, יד) החכם עיניו בראשו, הנה היצר אורב לו וקם עליו בכל דרכיו ורוצה להפילו במכמתו, הנה יבא עליו בדברי רמאות להטיל עליו זהירות שאינו על פי התורה ועל ידי זה יטהו מדרך האמת, על כן הזהיר החכם מן הזהירות שלא תרבה להזהר.

והנה עצה היעוצה בכל עניני זהירות שעולה בדעת האדם, ישקול הדברים במאזני הצדק על פי דרכי התורה אם הוא באמת זהירות על פי התוואה או אפשר מתרמית היצר. ואם לאו בר הכי הוא לא יסמוך על שכלו רק יתאבק בעפר רגלי חכמי הדור ללמדהו הדרך ילך בה, ואם לא יעשה כן הנה בנקל יכול להלכד בתרמית היצר ח"ו.

והנה בעבור זה סיפרה לנו התורה הקדושה סיפור המעשה דקרח ועדתו, הגם שהיה קרח גדול במעלה ונכבד בבית אבותיו הקדושים, והיה רוצה לעשות מצוה גדולה לעבוד לפני ה' בעבודת הכהונה, ואמר כי כל העדה כולם קדושים (במדבר טז, ג), ולא התבונן כי הזהירות הוא מתרמית היצר, פוק חזי מה עלתה ביה. הנה בסיפור המעשה נלמוד דעת ונתבונן יקר החכמה מן הזהירות שלא תרבה להזהר, רק אם יעלה בלבו איזה זהירות ישאל את פי התורה והיא תלמדהו דעת ודרך תבונה ימצא. על כן גזרו חכמינו ז"ל באמנם (אבות פ"ב מ"ה) ולא עם הארץ חסיד, כי לא ידע לשקול הזהירות במילי דחסידי על פי דרכי התורה, ואם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תתבונן ביראת ה' (ע"פ משלי ב, ד-ה).

ועיין הוספות מהרצ"א אות לו ד"ה שנית, האריך בענין הדקדוק בחומרות וגדרים וסייגים, שאין זה עיקר החסידות, ובפרט שעל ידי זה מבטל דברים עקריים שבתורה. ועיין עוד אגרא דכלה פרשת קרח ד"ה א"י ויקח קרח... יש לפרש ענין הלקיחה, ד"ה ויקח קרח על פי פשוטו, ועוד.

מחוייב לומר אחי חזור בך

ט. אחד מבני חבורתינו שיראה בחבירו איזה דבר שלא יישר בעיניו, מחוייב לומר לו ביחידות אחי חזור בך. ואם יתן אמתלא לדבריו שהאמת אתו, ויפול ספק ביניהם, יציעו דבריהם לפני שאר החבירים באמת ובמתינות, ויוציאו הדברים לאמתו. ולא יתעקש שום אחד בדבר ליתן אמתלא שלא באמת, רק יודה על האמת:

לשמור פיו מדברים בטלים

כ. לשמור את עצמו מדברים בטילים, ונצטוינו מפי רבי הקדוש [מהרמ"מ מרימנוב זי"ע] שעובר בזה על לא תרצח (שמות כ, יג)^ה, חוץ מה שאמרו ז"ל (יומא יט, ב) שעובר בלאו הבא מכלל עשה

לה. ראה רגל ישרה מערכת אות ת' ד"ה תיבה: ושמעתי מאת כבוד אדמ"ו הרב החסיד הקדוש מהרמ"מ מרימנוב זצלה"ה שבדבר אדם דיבור בטל עובר על הזהרת לא תרצח, כיון שכל דיבור הוא קומה שלימה, וכיון שהוא נותן אותן אותיות הדיבור אל החיצונים הוא כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדיבור הזה, שהדיבור נופל בסוד השבירה למקום המיתה ח"ו, עד אשר ישוב האדם אל השם ויקבץ נדחיו, והבן.

וראה דרך פקודין מצות לא תעשה לד חלק הדיבור אות ב-ג: הגם שאדם יודע בעצמו שלא רצח נפש מעולם, עם כל זה כאשר יתבונן באבירייהו דאזהרה הלזו לא ינקה מכמה וכמה ענפים הנוגעים באזהרה הלזו... וקבלתי מכבוד אדמו"ר הרב הקדוש מהרמ"מ זוק"ל, דגם בדבר האדם האדם דברים בטלים הוא בכלל אבירייהו דאזהרת לא תרצח, כי כל דיבור הוא שיעור קומה שלימה (יוצא מכל כוחות נפשו) והוא מבטליהו, שמריק הקומה הלזו למקום תהו ובטל, אזי מבטל ומרצח אותה הקומה חלק מכוחות נפשו (...ובפרט כפי מה שקבלנו מרבותינו בפסוק (שיר השירים ה, ו) נפשי יצאה בדברו שיש שיעור לאדם כמה ידבר כל ימי חייו, ואם ירבה לדבר שלא במקום מצוה הנה ממעט החיות של שונאי ישראל וזה נפשי יצאה בדברו. אם כן בודאי זה בכלל אבירייהו דלא תרצח). וממילא מובן הדבר, וכל שכן הוא בדבר ח"ו דברים אסורים לשון הרע ורכילות וכיוצא.

וראה אגרא דכלה פרשת עקב עה"כ והיה עקב תשמעון ד"ה וירמוז עוד: כל המצוות כלולים בעשרת הדברות, וכשיעבור ח"ו הרי כאלו עבר על איזה מצוה מעשרת הדברות... והניי כותב לדוגמא מה ששמעתי מפה קדוש כבוד אדמו"ר הרב הקדוש

הנהגת האדם

(דברים ו, ז) ודברת במ ולא בדברים בטילים^ל, ומכל שכן מדברים האסורים. ואם בא לידי כך יקנוס את עצמו באיזה קנס, ויהרהר בתשובה, ויתודה תיכף:

הרהור עבירה

כא. אם יבא אחד ח"ו לידי הרהור עבירה תיכף יסלקנה ממחשבתו, ויחשוב שיקיים בזה מצות (במדבר טו, לט) ולא תתורו אחרי לבבכם^ל. ואם יעזרנו השם יתברך להעלות כל מדות בשרשן בעולם העליון, מה טוב^ל:

מהרמ"מ מנוחתו כבוד בק"ק רימנאב זצלה"ה שעון דברים בטלים הוא נכלל בלי"א תרצ"ח, כי כל דיבור הוא קומה שלימה כנודע למשכילים, ובעבור הדיבור אל הקליפות ח"ו מקום המיתה כאלו רצח קומה. והמשכיל כשיתבונן בכל אלה יירא ויפחד. - ועיין עוד שם ד"ה ולא תביא תועבה, ובהוספות מהרצ"א אות לו.

ל"ו. ראה ברכה משולשת נדרים פ"ב מ"ד: תו"ט בד"ה סתם וכו' הרא"ש מדלא שתק, ע"כ. דחוקה על האדם דאינו מוציא דבריו לבטלה, וגם עובר בעשה ודברת במ ולא בדברים בטלים, וסייג לחכמה שתיקה, על כן אנו דנין בכל פעם שבדאי אמר דבריו לכוונה מיוחדת.

ל"ז. ראה דרך פקודיך הקדמה ז אות ה: וזאת לדעת מה שנראה לי בפרט הזה, דודאי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג, א). והוא, בנפול לאדם איזה מחשבה באונס על ידי הסתכלות פתאומי וכיוצא, ודאי אינו מסוג הזה [שהאריך באותיות שלפני זה]. דעל זה נצטוינו ולא תתרו אחרי לבבכם וכו', היינו כשיגיע ח"ו לידו הרהור צריך לקיים ולא תתורו וכו' לדחות הדבר ממחשבתו. רק כאשר יזכירהו השכל שזה הרהור אסור והוא מאריך במחשבה ברצון, זה הוא האיסור מן התורה, אפילו לצייר התענוג של התענוג במחשבה ברצון אסור. אבל מה שנופל במחשבה באונס, ותיכף שיזכרהו השכל והיצר טוב יקיים ולא תתורו וכו' יהיה חלקו בחיים ואין בידו עון, ואדרבה מצות ולא תתורו וכו' תחשב במנין מצותיו. וזה הוא הפירוש ולא תתורו, מלשון (במדבר יד, ו) התרי"ם מן הארץ, היינו מרגלים, שדרך המרגל לחפש ולחקור במטמונות, כן נצטוינו שלא לחקור ולחפש ולהאריך במחשבה הנופלת פתאומית, רק ידחנה ממחשבתו ואז טוב לו.

ל"ח. ראה הוספות מהרצ"א אות פו, א: והנה תדע ידידי שהעיקר בזה לשום מורא שמים לנגד עיניו, בבוא אליו ח"ו הרהור יקיים פסוק ולא תתורו אחרי לבבכם בהסיר המחשבה ממנו כרגע, ולכוין אחר כך זה השם [ראה להלן אות כד ובהערות שם]. אמת מי שחלק לו השם יתברך בנינה יוכל להעלות כל מדה לשורשה, דהיינו

בנפול במחשבתו אהבה לא טובה יעלנה לאהבת השם יתברך, באמור בלבו הלא כל זה הוא איזה ניצוץ מעולם אהבה שנפל בשבירת הכלים וטוב לי לדבק בשורש האהבה, ואז יעלה הניצוץ מהשבירה, כמבואר כל זה בדברי תלמידי הבעל שם טוב. אבל תדע מי שעדיין קשור בחבק עבותות אהבת העולם ותענוגיו, מסוכן הדבר שיעמיק במחשבה, אבל תיכף ידחנה ממחשבתו ויקיים ולא תתורו וכו'. ואף על פי כן יכוין בהשם הידוע לכל דבר, דהיינו בהוי"ה בניקוד סגול שהיא בחינת אהבת חסד, וכולי האי ואולי ירחמו עליו מן השמים להעלות שורש אהבתו להשם יתברך. וכן בעיני היראה לא טובה, יכוין בהוי"ה בניקוד שבא, וכן בהתפארות הוי"ה בניקוד חולם. רק הכל בדעת והשכל, שלא יונה את עצמו ויבקש לעצמו גדולות, והוא ח"ו קשור בתאוות העולם. על כן כל ערום יעשה בדעת. - וע"ע אות קמו.

ובדרך פקודיך הקדמה ז' אות ו-ח, מבאר רבינו זי"ע הענין בפרטות יותר: ...באתי להזכיר פרט אחד לי ולבני גילי, את אשר נמצא כתוב בכתיב תלמידי הבעל שם טוב זצלה"ה, בנפול לאדם בשעת תורה ועבודה מחשבה זרה והרהור רע, אל ידחה ממחשבתו רק יעלנה לשורשה. אם הוא מחשבה מזונת וכיוצא שהוא מסוג בחינת אהב"ה, יעלנה לשורשה למדת אהבה אמיתית היינו מדת החסד. וכן מחשבת היראה למדת הגבורה, וכיוצא בזה בבני"ד למדת התפארה. כי הם מהניצוצין שנפלו בשבירה ובאו אצלו לצורך עליה. אם כן לפי זה אינו צריך לדחות המחשבה רעה ממחשבתו, רק אדרבה להאריך עד שיעלה לשורשה באופנים הידועים למשכילים.

תדע ידידי שאין הדברים כפשוטם לפני כל אדם, כי אם תאמר כן הנה תפול ח"ו המצות לא תעשה של ולא תתור"ו אשר נצטיינו. רק תדע שהדברים הללו מגיעים רק לצדיקים תמימים אשר לבם חלל בקרבם ויודעים בטוב אשר כבר בטלה אצלם החמדה והתאוה, והנה מהיכן באה לו המחשבה הלוז, בודאי זה אינו מצד יצרם הרע כי כבר הפכו לטוב ולמתוק, על כרחך זאת המחשבה מניצוצי השבירה באה להעלותם. מה שאין כן מי שאש היצר עדיין בוער ומתאוה לתאוה, הגם שאינו עושה בפועל אבל התאוה בתוכו נטמנת להתאוות להיתר ואיסור תאוות גשמיות, הנה איך תאמר שיעלנה והנה זאת התאוה הוא מחלק הרע והחומר שבקרבו. על כן לאיש כזה אין מנוס רק לקיים ולא תתורו לדחות זאת המחשבה תיכף בזכרו (עיין כל זה בספר התניא של החסיד הגאון מהר"ש (פרק כח)).

וזה לדעתי פירוש הפסוק ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריה"ם, רצה לומר מה שאני מצוה אותך ולא תתורו לדחות מחשבה רעה ממחשבתך תיכף כרגע, היינו דוקא כשהמחשבה הזאת היא עדיין ממחשבות כאלו "אשר אתם זונים אחריהם" עדיין, שיש בתוכם עדיין חשקות ותאוה להענין הזה הנופל במחשבתך, אם כן המחשבה הזאת הוא מצד תאוותך הבהמיית. מה שאין כן אם הוא מחשבה כזאת אשר אינכם זונים אחריה עוד, שכבר בטל אצלך היצר מזה הענין, או יש עצה טובה מזה להעלותה ליי, כי המחשבה היא מניצוצי השבירה ובאה לצורך עליה.

לפי זה יש להתבונן, אפילו אינו צדיק גמור, רק שבאותו הענין הנופלת במחשבתו יודע בעצמו בטוב שאין לו תאוה לזה, על כרחך הוא גם כן מניצוצי השבירה ומהראוי למשכיל להתעסק בצורך עליה כפי שכלו ותבונתו.

ללמוד ספר עד גמירא

כב. בכל ספר שנלמוד, נתחיל מראש וללמדו עד גמירא, ולא בדילוג:

לחשוב צורת אותיות הדיבור - לעשות יחודים

כג. להרגיל את עצמו בכל דיבור שידבר שיחשוב צורת אותיות הדיבור ההוא, אפילו בלשון אשכנז כגון גי"ב מי"ר, יצייר לפניו במחשבתו צורתה, ועל ידי זה יהיה נקל לפניו לשמור את עצמו מדברים בטלים ואסורים, כך קבלנו. וגם על ידי זה יעזרהו השם יתברך לעשות יחודים על ידי האותיות בגימטריאות וצירופים שונים וראשי תיבות וכיוצא בדברים, כידוע למשכילים, ויחשוב בקדושת האותיות בצורתן^ט:

הנה לפני הנ"ל עיקר התעסקות בעליית המחשבה הוא להשרידים אשר יי קורא, אבל לפשוטי ההמון ידחה המחשבה רעה לקיים ולא תתורו. אף על פי כן אחר הדחיה מהראוי לחשוב ולצייר השמות הצריכים לעליה לכל ענין כפי בחינתו. דהיינו במחשבת אהבה יצייר השם אל והשם הוי"ה בניקוד סגול, ובמחשבת יראה יצייר השם אלקים והוי"ה בניקוד שביא, וכיוצא בשאר, אין מן הצורך להאריך וכבר הם כתובים אצלינו דרושים עמוקים בזה, וכעת די בזה למשכיל, יהי יי אלקינו עמנו.

ועיין עוד בענין זה: אגרא דכלה פרשת קדושים ד"ה ופרט כרמך, פרשת ראה ד"ה השמר לך, פרשת כי תצא ד"ה לא תראה שור; אגרא דפרקא אות קמ; דרך פקודין מצות לא תעשה לה חלק המחשבה אות ד-ה, מצות לא תעשה מא חלק המחשבה אות ד-ה. וכהנה רבות בספרי רבותינו הקדושים.

^ט ראה הוספות מהרצ"א אות קמה, מוסיף והולך על דברי מהרצ"ה בסור מרע ועשה טוב האיך לעשות יחודים בכל דיבור ובכל לשון: וכן יש עוד לכיין במספר וואסער כזה בגימטריא גש"ם, שהמים באים ממנו. וכבר כתבנו לעיל סוד מספר גש"ם. וכל גש"ם מורה על מי דכרין. עיין בספר מאורי אור גש"ם בגימטריא שביל עם הכולל (גם כן ווסער כזה לא נצטרך לצרף הכולל), עיין כל מה שכתבי לעיל. וכל מה שכתבתי לעיל אפשר לייחד במספר וואסער הבא מהגשם, והבן. ואל תתפלא בזה לעשות יחודים בכל לשון עם ועם, כי תדע כמו שכל שר יונק מהקדושה כן כל לשון יש לו חיות מלשון הקודש וממנו יונק מאותיות הקדושה. וזה הוא הבירור כשישראל מייחדים בדיבורם בלשון עם ועם. ולזה סגולה נפלאה להרגיל את עצמו להתבונן לנגד עיניו אותיות הדיבור היוצאים מפיו, וזה קבלנו.

הנהגת האדם

כט

כשירצה להתעורר - מה לחשוב

כד. כשירצה להתעורר ביראה, יחשוב בשם אלקי"ם ובשם הוי"ה בניקוד שב"א. ובאהבה, בשם א"ל ושם הוי"ה בנקוד סגול"ם. ולתשובה באמת, בהוי"ה בניקוד חולם. ולנצח היצר, בשם הוי"ה צבאו"ת ובהוי"ה בניקוד חירק. ולהודות לשמו יתברך, יחשוב באלקים צבאו"ת ובהוי"ה בניקוד קיבו"ץ. וביחודים ודביקות, בא"ל שד"י ובהוי"ה בניקוד מלאפום. ובמלכות שמים כשירצה לקבל עליו, יחשוב בשם אדנ"י ובהוי"ה בלי ניקוד. תן לחכם ויחכם עוד.

בעשייה והליכה של מצוה - מה לחשוב

כשיעשה מצות בידים, יחשוב בשמות של יראה ואהבה כנזכר

וראה אגרא דכלה פרשת וירא ד"ה ויטע אשל, בא"ד: דרך הצדיקים בכל הדברים שעושים לכיון בהם יחודים, כנודע הדבר למשכילים. כגון בלקחו לח"ם בגימטריא ג' היותו וטובל במל"ח גם כן ג' היותו, על ידי זה נעשה ככוונה הלזו פעולה במקום עליון. וכן בכל עניינים שמזדמנים לאדם בין בעשיה בין בדיבור, יוכל להתבונן מזה איזה יחוד, כגון בנטעו אילן בארץ יוכל לכיון לצרף תיבת איל"ן לאר"ץ, כי הנה אר"ץ הוא שם אלקים באלפין שהוא בחינת דין, ימתקו על ידי נטיעת האילן בתוכו, כי איל"ן בגימטריא יחוד הוי"ה אדני, ובהצטרף שניהם יחד בגימטריא שלום"ם ה"א שיומשך השלום לה"א אחרונה. הצגתי לך דברים פשוטים לדוגמא.

וראה עוד אגרא דפרקא אות קסה, בא"ד: מהראוי לכל בר דעת בעת דברו עם הבריות שיהיה כונתו לקודשא בריך הוא, כענין היחודים שמייחדים הצדיקים בדיבורם בעת דברם עם בני אדם.

וראה עוד רגל ישרה מערכת אות ת, ד"ה תורה תא חזי: מקובל בידניו מהאר"י ז"ל שהאדם יכול לעשות יחודים בכל עניינים שעושה באכילתו ושתייתו והיליכו ודיבורו.

מ. ראה הוספות מהרצ"א אות פה: והנה ידידי ידוע הענין שלהיות יראה ואהבה בפועל בהתגלות לבו, לאו כל אדם זוכה בכל פעם מחמת עכירות החומר המונע, אשר בשביל זה הגם שיחשב בגדולת אין סוף ברוך הוא לא תפול עליו אימתה ופחדו. על כן צריך... לציייר במחשבתו הוי"ה בניקוד ציר"י והוי"ה בניקוד אלקי"ם שהוא בחינת תשובה, והוי"ה בניקוד סגול"ל לבחינת אהבה, והוי"ה בניקוד שב"א לבחינת יראה. וזה בכל פעם שרוצה להתעורר מחדש ליראה ואהבה ותשובה. - וראה לעיל הערה כו מה שכתב בענין זה בדרך פקודיך הקדמה ח.

הנהגת האדם

לעיל. וכשהולך ברגליו לדבר מצוה, יחשוב בשמות של נצחון. ובהודיה כנזכר לעיל. וכזה הענין בכל דבר.

כשבא לידו הרהורים ח"ו - מה לחשוב ולהנצל

וכן כשבא לידו הרהורים ח"ו, יקיים ולא תתורו וכנזכר לעיל (אות כא), ויראה אם ההרהור הוא מאהבה רעה, יחשוב בשמות האהבה, ואם הוא מעניני היראה לא טובה, יחשוב בשמות היראה, הכל כמו שנזכר לעיל (תחלת אות זה), ויהפוך לבכו ליראה את השם הנכבד^מ:

שלא יכעוס, ומה לכוין בעת הכעס

כה. שלא יכעוס ולא יתקצף, אפילו על בני ביתו, רק לצורך גדול להראות כאלו מקפיד ובלבו לא יקפיד^מ. ואם רואה שבא לו הכעס בלבו אזי יכוין בשם קנ"א כזה אהי"ה במילוי ההי"ן [אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה] בגימטריא כע"ס עם הכולל, ובזה יסיר מלבו הכעס. וגם יסתכל בכל ציציות שלפניו^מ.

מא. ראה לעיל הערה לח מה שכתב בהוספות מהרצ"א אות פו, א ובדרך פקודין הקדמה ז אות ה-ח.

מב. ראה הוספות מהרצ"א אות לז: ...והנה הרבה ענינים היה לדבר מזה מה שגורם הכעס, שהוא טורף נפשו באפו שמסתלקת נשמתו ממנו כאמור בזוהר (ח"ב קפב, א), ומיקרי עובד עבודה זרה ח"ו כמו שאמרו רז"ל בגמרא, ושומר נפשו ירחק מזה ויעשה לעצמו גדר לגדר וסייג לסייג שלא להקפיד אפילו בביתו הקפדה בעלמא. והנה כתבו חכמי המוסר שבעת אשר יצטרך לכעוס לשם שמים, כגון להוכיח את בניו או על הרשעים, יראה לפנייהם כאילו הוא כועס, אבל לא יכעוס בלב. ומה מאוד מן הצורך להזהר בזה, כי כך דרכו של היצר להכניס בלבו היתרים שיראה לפנייהם כאילו הוא כועס, ומטיל הכעס באמת בלבו מעט מעט עד אשר יתרחקו ברתחת הקליפה. על כן החכם עיניו בראשו, יתפלל להשם יתברך שיעזרהו על דבר כבוד שמו.

מג. ראה הוספות מהרצ"א אות לז, בא"ד: והנה בסגולה להסיר הכעס לכוין בשם אהי"ה במילואו בהי"ן בגימטריא קנ"א בגימטריא כע"ס עם הכולל. גם להסתכל

סגולת הסתכלות על הציצית

וכן כל שכא לו איזה ענין שמבין שאינו לכבוד שמים ורוצה להינצל יסתכל בכל ציציות והשם יתברך יצילהו^מ.

כל ערום יעשה בדעת

וכל זה יעשה בשכל שלא בפני אדם שיאמרו מתחסד הוא זה, ויבואו להתגרות בו, וכל ערום יעשה ברעת (משלי יג, טז) ^מ:

לדבר אמת

כו. לדבר אמת ולא לומר שקר בשום אופן ועל ידי זה יזכה לעבודה באמת גם כן לייחד המעשים לשמו יתברך, וגם כן יצייר אותיות אמת תמיד לנגד עיניו, וגם יזכור בפיו כמה פעמים אמת, אמת, אולי יחנן השם יתברך ברוב ההשתדלות עבדיו אליו יתברך:

אהבת חבירים

כז. אהבת חבירים, לאהוב את כל בני חבורתנו אהבה עזה,

בכנף שבציצית, כנף בגימטריא כע"ס, וראיתם אותו וזכרתם וכו' ולא תתורו אחרי לבבכם וכו'. ובאם ח"ו בא כע"ס לידו, יטבול במקו"ה בגימטריא קנ"א כנוכר לעיל. והאדם העלול לכע"ס מהראוי לקבל על עצמו בנדר ליתן כך וכך לצדקה כשיכעוס, וזה יחסום תאוותו, ומצינו כן בשם תלמידי הרמ"ק.

כד. ראה אזהרת מהרצ"א אות ה: מצוה אחת צונו הבורא יתברך שמו אשר על ידה נזכור כל מצות ד', והיא לנו למזכרת כל ימי חיינו לכל נסור אחרי מחשבת הלב, ולא נטה ימין ושמאל מתורתו יתברך שמו, הוא מצות ציצית, כענין הנאמר בה וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ד' וכו' ולא תתורו וכו'. ומזהיר שם: הנה אין מן התימא אשר נכשלים בעונותינו הרבים בעבירות חמורות, כיון שאינו רואה המצוה אשר צוה השם יתברך למזכרת לכל נסור אחרי מחשבת הלב והתאוות, על כן מתגברת עליהם התאוה והכל כמישור לפניהם.

כה. עיין לעיל הערה ל מה שהועתק מהוספות מהרצ"א אות לו.

ולהזהר בכל זה¹⁰, כי היצר האורב נפשינו מתחיל בענינים האלו בדרך חכמה, נותן היום בלבו התרחקות כמלא נקב מחט סדקית, עד אשר יפרה ח"ו מיום אל יום ויבא לידי מרחק רב, וכל זה נסינו בחכמה, על כן יראה תיכף להרגיש, וכשיראה אחד איזה ענין לא

מו. בענין הנחוצות להזהר באהבת ואסיפת חברים בעקבתא דמשיחא, ראה אגרא דכלה פרשת עקב, ד"ה: והיה עקב תשמעון. כבר תלוי בזה כל שלטי הגבורים מלאכי אלקים עולים בו, כל אחד לפי מדרגתו ולפי שורש נשמתו, ואענה אף אני חלקי בעזר הצור החונן לאדם דעת. כבר נודע שהדורות האחרונים קודם ביאת המשיח כמו אנחנו כהיום הזה, נקרא עקב"ת משיחא, להיות הנשמות שבדורות האחרונים הם בסוד עקביים בשיעור קומת אדם הראשון, כי הנשמות התחילו לצאת משיעור קומת אדם הראשון אל התיקון, תחילה מבחינת הראש וידיים וגוף כנודע, עד הגיען לנשמות הקטנים אשר הם מבחינת עקביים משיעור קומת אדם הראשון.

והנה בכל דור ודור היינו הדורות ראשונים שהשלימו תיקון הראש, אזי נגד זה נברר הקדושה מהראש דקליפא דסטרא אחרא, וכן בכל שאר הדורות עד בוא הזמן עקבות משיחא, כאשר יתוקנו הנשמות הללו שהם מבחינת עק"ב, אז יתברר מהעק"ב דסטרא אחרא הניצוצין ולא ישאר בהם שום חיות, אזי יתגלה כבוד מלכותו יתברך שמו אין עוד מלבדו והאלילים כליל יחלוף, ואז ישמח ד' במעשיו (תהלים קד, לא), שמח לא נאמר וכו' (ויק"ר פ"ב ב). וזה סוד כד מטי רגלין ברגלין, היינו לעת תמוט רגל זדים על ידי רגלי עניים פעמי דלים, היינו הנשמות דורות אחרונים מבחינת עקביים.

והנה להיות בסוף יומיאי האילין הנשמות קטני הערך, צריכים מאוד להסתייע זה מזה, כי לא יספיק כח אחד בפני עצמו להשלים תיקונו. על כן מה מאד צריכים להזהר בדורות הללו באהבת חברים מקשיבים ללמוד התורה ושמירת המצות בכנופיא. ובפרט להיות ידוע שגם בדורות הקטנים הללו שולח השם יתברך לפנינו למחיה איזה נשמות להיות לראש לדורות, והנשמות הללו הם נשמות גדולות מדורות ראשונים, וישלחם לפנינו לשום לנו שארית בארץ ההודיענו הדרך אשר נלך בה. והנשמה הגדולה הזאת צריכה להתאחד את הנשמות הקטנים להיותם בשלום ובאחזה ומה שיחסיר זה ישלים זה, ויוחשב לפני הקב"ה כאלו כל אחד קיים המוטל עליו בשיעור קומתו.

וז"ש והי"ה עק"ב, היינו כשיהיה בחינת עק"ב עקבות משיחא, שאז יהיו נשמות קטני הערך, ושכלם קצר להשיג הכל על בוריו, אזי תשמעון לשון רבים כאחד יחד חבירין תשמעון מראשי הדורות את המשפטים האלה, ושמרתם ועשיתם הכל בלשון רבים, ויוחשב לפני הקב"ה כאלו כל אחד השלים הכל, אז ושמר י"י אלקיך לך לכל אחד בפני עצמו, כי יעלה לרצון לפניו כאלו כל אחד השלים חקו. ולזה יוצדק התחילו בתיבת והי"ה שהוא לשון שמחה (בר"ר פמ"ב ג), כי כאשר יושלם התיקון רגלין ברגלין, אז ישמח י"י במעשיו, והבן כי קצרתו.

הנהגת האדם

לג

טוב על חבירו אזי תיכף יתרץ בדעתו וימצא לו זכות בכדי שלא תהיה לו למכשול ח"ו, ובאם אי אפשר למצוא לו זכות ח"ו, אזי ידרשוהו וידבר על לבו^מ, וישוב אל י"י וירחמהו, וצריך לעזור לכל אחד מהחבירים בחיים וכנזכר לעיל (אות ו) להתפלל בעדם:

ליזהר הזכרת שם שמים

כח. ליזהר מהזכרת שם שמים בכל לשון שיהיה^מ. ואם שומע

מז. עיין לעיל אות יט.

מח. ראה הוספות מהרצ"א אות צ: ...נזכיר פרט אחד להתוודע ולהגלות בענין הזכרת שם שמים, שהעולם סוברין שהאיסור הוא רק בלשון הקודש. תדעו ידידיי שהאיסור הוא בכל לשון, וחלילה וחלילה להקל בזה - (הגם שידעתי שיש מקום לבעל דין לחלוק מדברי הש"ך ביורה דעה [סימן קע"ט], אין כאן מקומו להאריך בפלפול אבל אין רעתי הקלושה נוחה בזה, רק יש לי להוכיח בראיות, ואם ירצה השם במקום אחר יבואר שהאיסור הוא שוה בכל לשון) - ובפרט הבעלי משא ומתן צריכים מאוד ליזהר בזה. וידוע מהגמרא (נדרים ז, ב) שכל מקום שהזכרת השם מצויה שם עניות מאוד מצויה. ובעזרת השם יתברך כל אנשי בריתינו נזהרים בזה. והנה הוכחתי איסור הזכרת השם מתורה הקדושה, דהנה בפרשת יתרו אמר הכתוב (שמות יח, ג-ד) אשר שם האחד גרשם כי אמ"ר וכו' ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי וכו', וחסר תיבת אמ"ר. והנה בעלי אומרים דתיבת אמ"ר שבפסוק הראשון קאי גם אשני, ולא ידעתי מה יעשו בעלי הפשט אצל בני יוסף (בראשית מא, גא) ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלקים וכו' ושם השני קרא כי הפרני אלקים וכו', הנה בשניהם חסר תיבת אמר. וכן בויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי אלקים וכו' (בראשית לב, ל) חסר גם כן תיבת אמ"ר. אבל נראה לי בזה, במקום שלא היה מן הצורך להזכיר את הש"ם באמור הטעם לבאי עולם השואלים מפני מה קראת את בנך בשם כזה, אז אמרו וגילו טעמיהם. אבל במקום שהיה מן הצורך להזכיר את הש"ם, לא גילו הטעם לשואלים הס כי לא להזכיר, רק היה טעמם כמוס עמהם. על כן לא נכתב תיבת אמ"ר במקום כזה, כי באמת לא אמר, דק חשב בלבו. ודי בזה, ודו"ק.

וראה דרך פקודין מצות לא תעשה ל חלק הדיבור אות ו: עתה יצאתי להשכילך בינה, תידע שאיסור הזכרת שם שמים לבטלה הוא בכל לשון, כגון בלשון אשכנז גאיט, הבעל נפש יחוס לנפשו ולא יקל הענין בעיניו. וידעתי שיש סברא להיפך מדברי הש"ך ביורה דעה, אבל תדע כי רבו דעות החולקים וסוברים שהאיסור הוא בכל לשון, ומי יקל בראשו להכניס את עצמו בספק איסור גדול כזה, אשר כל העולם כולו נזדעזע בדיבור לא תשא (ועיין בגמרא נדרים ז, ב) כל מקום שהזכרת

הזכרת שם שמים לבטלה באיזה לשון שיהיה מחבירו, אם מכיר בו שישמע לדבריו ושהוא שוגג בדבר, אזי יאמר לו שלא יעשה עוד כזה. ואם יודע שלא יהני מוסרו, מוטב שישתוק, רק יסיר מנעליו כענין קבלת נזיפה ויתיר לעצמו^[ו] גם לחבירו, בכדי שלא ילכוד במצודה. וכן בכל דבר שצריך נזיפה. כגון שגרם לעצמו קישוי לדעת ח"ו, או שמע זילותא דתלמיד חכם יסיר מנעליו ויתיר לעצמו וכנזכר לעיל.

ליזהר מכינויי שמות במקומות אי-נקיים

ובמקום שאין נקי ישמור את עצמו גם מכינויים. גם מתיבת שבת, כמו שאמרו בזהר (ח"ב פח, ב) מאי שבת שמא דקודשא בריך הוא^ט:

השם מצוי שם עניות מצויה, ועיין שם עוד). וכבר דברנו מזה במקום אחר האיסור מוכח בתורה כו'.

וראה עוד אגרא דכלה פרשת שופטים ד"ה מנביא מקרבך, שזהירות זו הוא אכן הבוחן להבחין בין נביא אמת וירא ד' לנביא שקר, וכותב בא"ד: ...וכי תאמר בלבבך איכה נדע וכו', אשר ידבר הנביא בשם יי ולא יהיה הדבר ולא יבוא, רצה לומר לדעתי שהמבחן הוא אם רואים שהאיש רגיל בהזכרת שם שמים (אפילו באיזה לשון מהלשונות, שהוא עון פלילי ובכלל עון לא תשא), ואינו משים מורא שמים לנגד עיניו שאסור להזכיר שם שמים אם לא במקום המצטרך, אבל כשאפשר לכנות את שמו יתברך בפני העם לומר בור"א או הש"ם יתברך, והוא מזכיר את השם (אפילו באחד מהלשונות שקורין השם יתברך), בודאי זה אינו מכלל היראים את השם יתברך... זה מה שנראה לי, ולא קבלתי המבחן הזה מרבתי, רק זאת היא לי למשמרת כי אני מזהיר מאד בכל עת ליודעי ומכירי בנידון. והשם יתברך הופיע במחשבתי זה הפרט המבחין בתורתו יתברך, ציינתי למשמרת. ומי שלבו שלם בדבר יבחין בדעתו כי אין דעתי רעת קטן מכרעת בדבר, שלא קבלתי מרבתי הבחינה הלזו. אבל יהיה איך שיהיה האיסור הזה גדול עד מאוד שלא להזכיר שם שמים בשום לשון המורגל אם לא המצטרך על פי הכרח לתורה ועבודה, וגם זה בישוב הדעת לא דרך עראי. וכל מי שיש לו עינים לראות, יבין הדבר לאשורו ויירא ויפחד לנפשו, והשם יתברך ישים בלבינו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו.

מפ. ראה בני יששכר מאמרי השבתות מאמר א אות א: איתא בזהר (יתרו דף פ"ח ע"ב) מהו שבת שמא דקודשא בריך הוא שמא דאיהו שלים מכל סטרוי, עד כאן

נתינת מעות מעשר

כז. לזוהר בנתינת מעות מעשר מכל מה שיזמין לו השם יתברך, והקלנו בדבר לפרוע מהן חובות שמחויבין מכבר, כי פריעת בעל חוב מצוה, וכן לפרוע נדרים ונדבות:

תפלה על פרנסה

ל. להתפלל בכל יום על פרנסה, ויכוין לקיים ציווי רז"ל שגזרו, אומר בזוהר הקדוש (ח"א קצט, ב; ח"ב סב, ב) להתפלל, בכדי שיאמין שכל מזונותיו באין לו בהשגחה, ולא משום ענין הפרנסה גופא, כי השם יתברך יודע הטוב יותר ממנו:

לשוננו. נראה לי לפרש, דהנה כ"ז אתון דאורייתא הם, ובכל אות יש בו חיות מן השם הנכבד הוי"ה ברוך הוא, ואם כן בכ"ז אותיות הם כח כ"ז הוי"ת בגימטריא שבי"ת. וזה שיש לפרש מהו שבת שמא דקודשא בריך הוא שמא דאיהו שלים מכל סטרוי, דהיינו מכל צד הכ"ז אתון שבהם ברא הקב"ה את כל העולמות בכח שמו יתברך המתפשט בהם, והנה ברא עולמות בששת ימים, והשבת הוא כדמיון הנשמה והצורה לעולם, על כן נקרא שבת שמא דקודשא בריך הוא המחיה את כולם. ולהיות שבת שמא דקודשא בריך הוא, אסור להזכירו במקום שאסור לדבר דברי תורה. וידעתי מהמדקדקים שזוהרו להזכיר שם שבת ללא צורך, והוא נכון, כיון שאמרו חכמי זוהר שהוא שמא דקודשא בריך הוא. המשכיל יבין הדבר.

ג. ראה אגרא דכלה פרשת עקב ד"ה המאכילך מן בא"ד: הנה אמרו רז"ל (מכילתא בשלח) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, הכוונה דמקבלי התורה צריכין לידע אשר כל השתדלותם בעסקי העולם לא יגרעו ולא יוסיפו רק נפקתא מביה מלכא יתייבב, ואמרו בזוהר (ח"א קצט, ב ח"ב סב, ב) כשאפילו היו מקריבין תכא למיכל היו מתפללין על מזונם ואחר כך אכלו, ואמרו השת"א נפקתא מביה מלכא אתייהב.

ובמגיד תעלומה ברכות ב, ב, הביא דברי הזוהר הקדוש (שם) בשלימות ירבי ייסא סבא לא אתקין סעודתא בכל יומא עד דבעא בעותיה קמי קב"ה על מזוני אמר לא נתקין סעודתא עד דתתייבב מבי מלכא. לבתר דבעי בעותיה קמי קב"ה הוה מחכה שעתא חדא אמר הא עידן דתתייבב מבי מלכא מכאן ולהלאה אתקינן סעודתא ודא הוא ארחא דאינון דחלי קב"ה דחלי חטאה, וסיים על זה: מדקאמר יודא הוא אורחא דאינון דחלי קודשא בריך הוא דחלי חטאה" הנה מהראוי לכל בן אדם מישראל לעשות כן.

תפלה לצורך גבוה

א. בענין התפלות, להרהר בכל תפלה ותפלה שהתפלה הוא צורך גבוה, והצער שיש לאיזה איש ישראלי בודאי יש דוגמת הצער הזה באם הבנים היא שכונת עוזינו, ועבור כן הוא מתפלל^א.

ב. ראה מגיד תעלומה ברכות לא, א: המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים, עכ"ל, לכאורה תמוהין הדברים, מאי קא משמע לן ומאי סלקא דעתיה שיכוין להתפלל לדבר אחר ח"ו. ונראה לי דהכי קאמר, אפילו בהתפללו לצרכיו, מזונות ופרנסה וגאולה, תהיה עיקר מגמתו להתפלל לצורך גבוה, כי כשישראל יש להם צער, הנה בכל צרתם לו צר (ישעי סג, י), וגם כשישראל בגלות הנה כביכול שמו הגדול מחולל בפי הגוים. - ראה אגרא דפרקא אות רל בא"ד: ועיין בספרי תלמידי הבעל שם טוב, שהמתפלל הגם שמתפלל על עסקי העולם תהיה מגמתו לצורך גבוה, כי בודאי יש ח"ו איזה חסרו באם הבנים.

וביאר הענין יותר באגרא דכלה פרשת תולדות ד"ה ויעתר יצחק (הב'): שבהגיע לאדם איזה חסרון, על כרחך יש מניעת השפעה בשכינה של מעלה אם הבנים, ודבר זה גורם חסרון לבנים, כי ברבות הייחוד פנים בפנים בשפע רב למעלה, אזי יושפע כל טוב לבנים. ולזה ישם הצדיק כל מגמתו בראותו איזה חסרון לבנים, יתפלל על העדר יחוד והשפעה למעלה כי זה העיקר, ולא ישם מגמתו העיקרי להשלים חסרונו בלבד, רק תהיה תפלתו לצורך גבוה.

ובמעלת קבלת התפלה על דרך זה, ראה בני יששכר מאמרי חדשי כסלו-טבת מאמר ב אות לו [וע"ע מאמרי השבתות מאמר ח אות ב-ג]: כאשר האדם מתפלל מחמת שצר לו על איזה דבר הנוגע אליו אינו בטוח בכל פעם שתקובל תפלתו, מה שאין כן כשמתפלל לצורך גבוה, כי היצר לאיש ישראלי שכינה מה אומרת קלני מראשי וכו' (סנהדרין מו, א), ובפרט בעת היצר לו מחמת הצורך הנה זה ח"ו העדר כבודו יתברך שמו באמור (יחזקאל לו, כ) עם י"י אלה וכו'. וכשמתפלל האדם באופן כזה, היינו שאינו חושש לצערו רק על צער השכינה כביכול, בטוח שלא תוחזר תפלתו ריקם. וטעמא רבא אית ביה גם על פי פשוטו, דהנה כשמתפלל האדם לצורך עצמו יש מיימינים ומשמאילים ויכול להיות שתוגבר ח"ו מדת הדין שמאל, מה שאין כן כשהאדם מתפלל כביכול על ישועתו יתברך שמו שיתגלה מלכותו ותהיה יחודא שלים לחבר הדודים, מי הוא זה ואי זה הוא אשר יקטרגנו על זה ח"ו, בודאי כל צבא מרום כולם כאחד יעודין ויגידון מהראוי שתקובל תפלתו של המתפלל.

ועיין שם בהמשך דבריו שמוה"י: והנה כשידע האדם כל זה, הנה אפשר ואפשר שיאמר בתפלתו במו פיו, רבונו של עולם איני חושש לכבודו ולצערי רק על כבודך הנוגע אליך כביכול, אבל הבוחן לבבות הוא יודע אם אמת נכון הדבר שתגדל בלבו צער השכינה כביכול יותר מן צערו, ובאם ח"ו הדבר הזה אינה אמיתית בלב, הנה חטא ליי"י מה שדיבר לפני שפת שקר ולשון רמיה, הנה יותר טוב לו השתיקה.

והנה הגם שהוא עדיין בקטנות השכל ואינו מרגיש צער השכינה רק שנפשו מרה לו על צערא דגופא, עם כל זה יאמר להשם יתברך, אני יודע ומאמין שכך הוא הדבר, והגם שאיני מרגיש עדיין הצער הוא מחמת מסך הסכלות, על כן אתה השם יתברך שמע תפלתי כאלו הייתי מרגיש צער השכינה ומתפלל עבורה²¹:

לא לנהוג ענוה של שפלות עם חברי

ל. אם ישאל אחד לחבירו להסביר לו איזה ענין בתורה ועבודה, אפילו להסביר לו עניני תקנות האלו, ופירוש דבריהם, אל יתנהג בענוה של שפלות, רק יאמר לו כפי שכלו:

לכוין בבירור הלכה שמשיג בזה רצונו ית'

ל. בעת עסקו בדבר הלכה ומכוין איזה הלכה על בוריה שכך הוא הדין, יכוין שמשיג בזה רצון הבורא²², אשר ברצון הזה נבראו כל העולמות, והוא ורצונו חד, נמצא מתאחד על ידי זה עם הבורא יתברך, אפילו לא יהיה הדבר הזה לעולם²³:

נ. ראה מגיד תעלומה ברכות ו, א ד"ה אין תפלה בא"ד: הגם שדבר זה סותם ח"ו הדלת בפני המתפללים, כי לא כל אדם יוכל להתפאר שנפשו מרה לו על צער השכינה כביכול, עם כל זה גם כשיודע האדם שזה עיקר התפלה הגם שאין מתמרמר בעצם על עיקר הצער, היודע מחשבות יענהו משמי קדשו.

נ. ראה הוספות מהרצ"א אות סא: ...אם בעל נפש אתה תעמיק בדבר בדברי הרב בעל התניא הוא ספר ליקוטי אמרים, כי הפליג מאוד לדבר במושכל בענינים אלו. וכלל הדברים, כאשר ילמוד ההלכה ומוציא הדבר לאמתו להלכה כך וכך, הנה הוא משיג רצון הבורא שרצונו הוא שכך וכך יהיה הדין. וכבר יודע לך שכל העולמות נבראו ברצונו יתברך, ורצונו היא מעמידם ונותן בהם חיות וקיום, וכל מה שנמשך להם ביותר הרצון ביותר יתרכה חיותם. ואם כן כשאדם משיג בהלכה הרצון הוא ממשיך חיות הרצון בכל העולמות על ידי התבוננות בהלכה, ואתה דע לך. - ועיין דרך פקודיך מצות עשה כא חלק המחשבה אות ה ד"ה ה' שלא תהיה.

נ. ראה אגרא דכלה פרשת משפטים ד"ה ואלה המשפטים (הב'): אם יאמר איש מה לי לזאת להעמיק ולהטריח את נפשי בחלק התורה הזה, היינו במשפט דיני

להיזהר משינת היום

ד'. להיזהר משינת היום, אם לא בהכרח גדול, וגם (אם כוונתו) כדי שיהיו נעור בלילה^ה, או לצורך שבת^ו:

ממונות בין איש לרעהו, ואחר כך יעמיסו עלי לישב ראש לדון בין איש לרעהו ויהיה ח"ו הקולר תלוי בצאוורי כי באפשר אטה הדין ח"ו, מוטב לא אעסוק בחלק התורה הזה ואפרוק ממני איבה וגזל כו'. ובאמת לא זו הדרך ישכון אור התורה, כי לא זה היתה כוונת חז"ל במה שאמרו (אבות פ"ד מ"ז) כל החושך עצמו מן הדין וכו', רק באם למד היטב כל משפטי התורה ואף על פי כן חושך עצמו הדין (זה דוקא באין הדור צריך לו) ומונע את עצמו מלישב ראש, תבא עליו ברכה. אבל על כל פנים, אפילו לא ידון לעולם בדיני ממונות בין איש לרעהו, אף על פי כן מחויב להכריח את נפשו לעסוק בכל חלקי התורה, וצריך לדרוש ולחקור על דיני התורה אפילו לא יהיה הדבר ולא יבוא לעולם, כנודע מרז"ל (סנהדרין ע"א, א) בכן סורר ומורה ועיר הנדחת וכמה איבעיות בגמרא שלא יארע לעולם. והוא מפני שמשפטי התורה הם רצונו יתברך אם יטעון ראובן כך ושמעון כך יהיה הפסק דין כך, ונמצא בזה שמוציא דין תורה לאמתו משיג רצונו יתברך ונפשו דבקה בחיי החיים אין סוף ברוך הוא וברוך שמו, כדיע להבאים בסוד ד' שרצונו יתברך נקרא אין סוף (דרוש נא ידידי כל זה בספר התניא נקרא בשם ליקוטי אמרים ויונעם לנפשך, כי מאוד עמקו מחשבותיו).

גה. עיין מגיד תעלומה ברכות י"א, ב, נראה מדבריו שחש בזה משום ספק ברכה לגבי ברכת התורה, וכן כותב בא"ד: אבל שינה ביום שומר נפשו לבל יבא לספק ברכה ירחק מזה, על כל פנים שלא לישן שינת קבע (דארעי נראה ודאי דלא מקרי הפסק גם לסברת התוספות), ואם לא סגי ליה בלאו הכי, או בשבת לכולי עלמא הוא מתענוגי שבת, לדעתי לצאת ידי ספק יאמר בריך רחמנא מאריה מלכא דעלמא אקב"ו לעסוק וכו' ושאר הברכות הכל כנ"ל, דבאמרו כך לא מיקרי ברכה לבטלה [בענין בריך רחמנא כו', כן כתב גם בדרך פקודיך מצות עשה ד בסופו, ועיין מזה בנימוקי אורח חיים סימן קסז סק"א].

ויש להעיר, שבסדר עבודתם של רבותינו הקדושים מצאנו שהלכו לישן קצת ביום. ראה בית שלמה אות קכ: אחר ברכת המזון שב לחדרו ושכב את עצמו על ספסל הקשה (המיוחד לשינה בעבורו) לישן ולהניח עד לערך חצי שעה, או שעה בימות הקיץ כו'. וראה דרכי חיים ושלום אות שכ: אחר אכילת צהרים היה ישן ונח כמו שעה בכדי לחדש כוחותיו כו'.

לו. בענין שינה בשבת, כבר הובא בהערה שלפני זה ממגיד תעלומה ד"בשבת לכולי עלמא הוא מתענוגי שבת^ה, וראה עוד בני יששכר מאמרי השבתות מאמר י אות ו: אמרו חכמי הקבלה (הובא ילקוט ראובני ואתחנן) שינה ב'שבת ת'ענוג (ראשי תיבות שב"ת), וכתבו (פרע"ח שי"ח פכ"א) לישן בשבת גם ביום. ונראה לי לבאר איזה טעם

הנהגת האדם

לט

למעט בתנועות משונות

ל"ה. כל מה שיש בחוק האפשרי למעט בתנועות משונות בתורה ועבודה מה טוב, רק מה שאי אפשר לא יתבייש בפני אדם, והמשכילים יבינו¹:

לחשוב כי החיות שבתוכו רצוא ושוב

ל"ו. לחשוב בכל פעם כי החיות שבתוכו רצוא ושוב, כנראה בחוש שהבל יוצא והבל נכנס, אם כן כל הבל עולה בכל רגע עם המחשבה לפני הבורא, ויתבייש על ידי זה שיתראה לפני צבא מרום שטותיו, ויחשוב רק ברוממותו יתברך ובתורתו.

הנראה לענ"ד, דהנה כתבו תלמידי הרב הקדוש מהר"פ מקאריץ בשם רבם הרב הקדוש הנ"ל זצוק"ל (מדרש פנחס ג, ז) שבכל הנבראים יש שינה, ואפילו מים ישינים ואם לא יישנו יתקלקלו, רק שהמים יש להם חיות מעט וישינים מעט, הכל (היינו כל הנבראים) כפי חיותו שינתו. והאדם שיש לו חיות מרובה על כל הנבראים, הוא ישן ביותר כדי שיתחדש יותר, כי בשינתו הוא מוסר נפשו לבאר העליון בסוד (איכה ג, כג) ח'דשים ל'בקרם ר'בה אמונתך ראשי תיבות רח"ל (פרע"ח שט"ז פ"ב), שהיא הבא"ר שהיא ראשי תיבות (תהלים לא, ו) ב'ידך א'פקיד ר'וחי, וגם מלאכים יש מהם דורמיטא וכ', עד כאן דבריו. עיין יותר מה שכתבתי בדרושי ראש השנה מאמר יום הכסא (מאמרי תשרי מאמר ב סימן כ). ועל כל פנים יצא לך מכלל דברי הרב הקדוש הנ"ל, כל מה שיש בהנברא יותר חיות יצטרך יותר לשינה. ולפי זה תבין, בימי החול אין לאדם חיות רק מנשמה אחת על כן די לו בשינת הלילה, מה שאין כן בשבת יש לו חיות מן שתי נשמות על כן צריך לישן בלילה וביום, נראה לי.

ל"ז. ראה אגרא דפרקא אות שי: בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך (תהלים קיט, א). יש להתבונן בזה מהו פירושו. והנראה דהנהגה הדברים הנראים ונעשים על ידי תנועת האברים יש כאן בית מיחוש שיהיה לשם איזה פניה והתפארות, מה שאין כן דבר הצפון בלב עין לא ראתה אלקים זולתך. על כן, כל מה שאפשר להסתיר תנועת האהבה והידיאה בלב, מה טוב. וז"ש בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך, הבן הדבר.

וַיְהִי דברינו אל"ה לרצון לפני אדון כל, שהשם יתברך יגמור בעדינו לטובה, ונוסיף אומץ בכל יום בתורה ועבודה, וכל מנהג של מצוה, שהשם יתברך ישפיע בשכלינו, נציע דברינו לפני חבירינו המקשיבים שגם המה יתנהגו בשכלם לתורה ועבודה.

כֹּל זה קבלנו על עצמנו בלי נדר, ובזכות זה נכתב ונחתם בספר החיים, והשם יתברך יזכנו לסודות התורה, ופעמינו ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין, ויזכנו על דבר כבוד שמו לעבדו באהבה עזה ותשוקה נכבדת ויראת הרוממות ובאמיתית דרכיו, ונזכה לגאולה שלימה גאולת הגוף ונפש, ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד (תהלים קמה, כא). **אמן, כן יאמר השם:**

חובתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ג